

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN FİNANSAL PERFORMANSI VE KRİZ
DÖNEMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ, IRAK VE TÜRKİYE TİCARİ
BANKALARI ARASINDA KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA**

**EVALUATION OF FINANCIAL PERFORMANCE AND CRISIS PERIODS OF
THE BANKING SECTOR, A COMPARATIVE STUDY BETWEEN IRAQ AND
TURKISH COMMERCIAL BANKS**

Yüksek Lisans Tezi

Samer AL-MASHHADANI

Ankara- 2023

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

**BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN FİNANSAL PERFORMANSI VE KRİZ
DÖNEMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ, IRAK VE TÜRKİYE TİCARİ
BANKALARI ARASINDA KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA**

Yüksek Lisans Tezi

Samer AL-MASHHADANI

Tez Danışmanı

Prof.Dr. Yalçın KARATEPE

Ankara- 2023

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

Samer AL-MASHHADANI

**BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN FİNANSAL PERFORMANSI VE KRİZ
DÖNEMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ, IRAK VE TÜRKİYE TİCARİ
BANKALARI ARASINDA KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Yalçın KARATEPE

İkinci Tez Danışmanı (varsa):

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Yalçın KARATEPE

Prof. Dr. Murat ATAN

Dr. Öğr. Üyesi Emrah ERTUGAY

Tez Sınavı Tarihi 25/10/2023

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim (6/11 / 2023)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı
Samer AL-MASHHADANI

ÖNSÖZ

Bankacılık sektörü, diğer ülkelerin pek çoğundaki gibi Türkiye ve Irak ekonomilerinin de temel yapı taşlarındandır. Bankalar ülkelerin finansal sistemlerinde biriken tasarrufların yatırıma dönüştürülmesi amacıyla diğer sektörlerle aktarılması sağlayarak ülke ekonomilerinin büyümesinde büyük bir öneme sahip olmaktadır. Finansal sistemlerin içerisinde bu ölçüde büyük bir öneme sahip olan bankaların göstermiş olduğu finansal performansları sadece ilgili bankalar açısından değil, ülke ekonomilerinin tamamının sürdürülebilir bir gelişim gösterebilmesi bakımından da çok önemlidir.

Bankaların finansal açıdan göstermiş oldukları başarı, geçmiş yıllardan bugüne gelmiş olan tecrübe birikimlerine ek olarak geçmiş performanslarının başarılı bir şekilde analiz edilmesi ve geleceklerinin gerçekçi bir biçimde planlanmasına bağlıdır. Bankaların içinde yer aldıkları ekonomilerdeki önemine binaen bankaların da finansla performansının ölçülmesi gerekmektedir. Küresel rekabetin yoğun olduğu bir ortamda Türkiye ve Irak'ta sahip oldukları satış gelirleri bakımından öne çıkan bankaların hem kaynak kullanımının etkinliği hem de finansal yönetimin etkinliği açısından değerlendirilmesinde söz konusu finansal performansların analizi büyük bir öneme sahip olmaktadır.

Bu araştırma konusunun -bankacılık sektörünün finansal performansı ve kriz dönemlerinin değerlendirilmesinde ve tezin hazırlanması sürecinin tüm aşamalarında değerli zamanlarını ve bilgilerini benden esirgmeden araştırmamla yakından ilgilenmek suretiyle, bana yol göstermiş olan değerli danışmanım **Prof. Dr. Yalçın KARATEPE**'ye teşekkürü bir borç bilirim. Araştırmamın analizleri için bana her fırsatta yardımcı eden değerli **Arş. Gör. Dr. Bahan YENİLMEZ**'e de sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Son olarak hayatım boyunca bana manevi destek sağlayan başta değerli eşime ve çocuklarıma daha sonra tüm aileme ve arkadaşlarıma teşekkürümü ve minnetimi sunmak isterim.

Samer AL-MASHHADANI

Ankara-2023

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
TABLolar LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
BANKACILIKTA PERFORMANS.....	4
1.1. Performans Kavramı.....	4
1.2. İşletmelerde Performansın Ölçülmesi.....	7
1.3. Performans Ölçümünde Kullanılmakta Olan Yöntemler.....	8
1.3.1. Finansal Performansın Ölçümüne İlişkin Yöntemler.....	8
1.3.2. Performans Ölçümüne İlişkin Finansal Olmayan Yöntemler.....	9
1.3.3. Firma Performanslarının Ölçümünde Birleşik (Karma) Ölçüm Yöntemleri.....	10
1.3.3.1. Mükemmellik Modeli.....	10
1.3.3.2. Performans Karnesi Modeli.....	10
1.3.3.3. Ekonomik Katma Değer Modeli.....	12
1.4. Bankacılıkta Performans Kavramı.....	13
1.4.1. Bankaların Mali Verileri.....	14
1.4.1.1. Bankaların Aktifleri.....	14
1.4.1.2. Bankaların Borçları ve Özkaynakları.....	16
1.4.2. Bankaların Gelir Tablosu.....	16
1.4.2.1. Bankaların Bilançoları ve Gelir Tabloları Arasındaki Bağlantı.....	18
1.4.3. Bankaların Kullanmakta Olduğu Performans Göstergeleri.....	19
1.4.3.1. Bankaların Performanslarının Menkul Kıymet Değeri ile Ölçülmesi.....	19
1.4.3.2. Fiyat / Kazanç Oranı.....	20
1.4.3.3. Piyasa Değeri / Defter Değeri.....	21
1.4.3.4. Pay Başına Düşen Kâr Oranı.....	21
1.4.4. Bankaların Performansının Oran Analizi ile Ölçülmesi.....	22
1.4.4.1. Özkaynağa Dayalı Oranlar.....	24

1.4.4.2.	Aktife Dayalı Oranlar.....	26
1.4.4.3.	Likiditeye Dayalı Oranlar	28
1.4.4.4.	Kârlılığa Dayalı Oranlar.....	30
1.4.5.	Banka Performans Ölçümünde Kullanılan Diğer Oran ve Yöntemler	34
1.4.5.1.	Verimlilik Oranları Analizi	34
1.4.5.2.	Büyüklik	35
1.4.5.3.	Büyüme	35
1.4.5.4.	Beta Katsayısı.....	36
1.5.	Tez Konusu ile İlgili Olarak Yapılmış Olan Çalışmalar	37
İKİNCİ BÖLÜM.....		51
ARAŞTIRMANIN ANALİZLERİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ		51
2.1.	Araştırmanın Amacı.....	51
2.2.	Araştırmanın Önemi	52
2.3.	Araştırmanın Kısıtları	53
2.4.	Araştırmada Kullanılan Yöntemler.....	53
2.5.	Araştırmada Kullanılan Veriler	55
2.6.	Literatür Taraması.....	55
2.7.	Bulgular ve Analiz	57
2.7.1.	Irak ve Türkiye Bankalarına Yönelik Temel Bilanço Göstergeleri.....	57
2.7.2.	Irak ve Türk Bankaları ile İlgili Temel İstatistikî Veriler	67
2.7.3.	Panel Veri Analizi Sonuçları	72
2.7.4.	Türkiye ve Irak Bankalarının Son Üç Yılındaki Değerlerinin Kriz Bakımından Kıyaslanması	80
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM		84
ARAŞTIRMANIN SONUCU VE ÖNERİSİ		84
3.1.	ARAŞTIRMANIN SONUCU	84
3.3.	ARAŞTIRMANIN ÖNERİLERİ.....	87
KAYNAKÇA.....		90
ÖZET		101
ABSTRACT.....		103

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2. 1. Konuyla İlgili Olarak Yapılan Çalışmalar	56
Tablo 2. 2. Araştırmada İncelenen Irak ve Türkiye Bankalarının 2011-2021 Yılları Arasındaki Temel Bilanço Değişkenleri ve Fark Analizi Sonuçları.....	68
Tablo 2. 3. Türkiye İçin Bağımlı Değişkenler Olan ROA ve ROE İle Bağımsız Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik Spearman's Rho Korelasyon Analizi Sonuçları	69
Tablo 2. 4. Irak İçin Bağımlı Değişkenler Olan ROA ve ROE ile Bağımsız Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik Spearman's Rho Korelasyon Analizi Sonuçları	70
Tablo 2. 5. Modeller İçerisindeki Değişkenler Arasında Hataların Bağımsızlığı İçin Yapılan Durbin-Watson Test Sonucu	71
Tablo 2. 6. Araştırmadaki Serilere Yönelik Varyans Arttırıcı Faktör (VIF) Analiz Sonuçları	71
Tablo 2. 7. Türkiye Bankalarının Aktif Kârlılığı (ROA) İçin Hausmann Testi Sonuçları ..	73
Tablo 2.8. Irak ve Türkiye Değişkenlerinin Birim Kök Testi.....	74
Tablo 2. 9. Türkiye Bankalarının ROA Üzerinde Araştırma Değişkenlerinin Etkisi İçin Yapılan Panel Veri Analizi Sonuçları.....	74
Tablo 2. 10. Türkiye Bankalarının Özkaynak Kârlılığı (ROE) İçin Hausmann Testi Sonuçları	75
Tablo 2. 11. Türkiye Bankalarının ROE Üzerinde Araştırma Değişkenlerinin Etkisi İçin Yapılan Panel Veri Analizi Sonuçları.....	76
Tablo 2. 12. Irak Bankalarının Aktif Kârlılığı (ROA) İçin Hausmann Testi Sonuçları.....	77
Tablo 2. 13. Irak Bankalarının ROA Üzerinde Araştırma Değişkenlerinin Etkisi İçin Yapılan Panel Veri Analizi Sonuçları.....	78
Tablo 2. 14. Irak Bankalarının Özkaynak Kârlılığı (ROE) İçin Hausmann Testi Sonuçları	79
Tablo 2. 15. Irak Bankalarının ROE Üzerinde Araştırma Değişkenlerinin Etkisi İçin Yapılan Panel Veri Analizi Sonuçları.....	79
Tablo 2. 16. Türkiye Bankalarının Son Üç Yılı'nın Değerlerinin Dağılımı	81
Tablo 2. 17. Irak Bankalarının Son Üç Yılı'nın Değerlerinin Dağılımı.....	81

Tablo 2. 18. Türkiye ve Irak Bankalarının Son Üç Yılıın Değerlerinin Kriz Bakımından Kıyaslanması İçin Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları82

KISALTMALAR

TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TDK	: Türk Dil Kurumu
- Çev	: Çevirmen
- C	: Cilt
- s	: Sayfa
- S	: Sayı
- vs	: vesaire
- vd	: ve diğerleri
- vb	: ve benzeri
- SPSS	: Statistical Package for Social Sciences-Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı
- >	: Büyüktür
- <	: Küçüktür
- P	: Anlamlılık Düzeyi
B1	: Toplam Mevduat / Toplam Varlıklar
AKTV	: Alınan Krediler / Toplam Varlıklar
TKTV	: Toplam Krediler / Toplam Varlıklar
LAKVY	: Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler
LA	: Likit Aktifler
GSYİHO	: Gayri Safı Yurt İçi Hasıla Oranı (Büyüme Oranı)
ROA	: Aktif Kârlılığı
ROE	: Özkaynak Kârlılığı
F/K	: Fiyat/Kazanç Oranı
F.K	: Finansal Kaldıraç Oranı

GİRİŞ

Günümüz dünyasında rekabetin hızlı bir şekilde arttığı, bilgi teknolojisinin daha geniş kullanıldığı işletmeler için “performans” kavramı özellikle bankacılık sektörü bakımından çok daha önemli bir duruma gelmiştir. Bankacılık sektöründe meydana gelen gelişmelere ve değişikliklere ek olarak bankaların sunduğu hizmet yapısının da farklı olması gibi sebepler, bankaların performans ölçme tekniklerinde de değişimlere gidilmesi için ortam hazırlamıştır. Bankacılık sektörünün, bütün ülkelerin ekonomisini etkilediği bilinmektedir, aynı şekilde içerisinde buldukları makroekonomik durumdan da etkilenmeleri kaçınılmazdır. Bundan dolayı da bu sektör, tüm ülkelerin ekonomileri bakımından da çok büyük bir önem taşımaktadır. *“Bankalar, basit bir tanım ile, varlık sahibi kişilerin tasarruflarını, kâr amacı güderek oluşturdukları mevduatı, fon talebi olan şahıs ya da kurumlara aktaran, kâr amaçlı aracı finansal kurumlar olarak tanımlanabilir.”* (Tevfik ve Tevfik, 1997). Bu tanımdan yola çıkarak talepte bulunan kişilere sağlanmış olan fonların farklı yatırımlara dönüşmesi, ülkelerin ekonomik büyümesine katkıda bulunmaktadır. Diğer yandan bakıldığında da ülkelerin ekonomik değişkenlerin bozulması durumunda halklar için tasarruf sağlayamaması, alınmış olan kredilerinin geri ödenememesi yahut mevcut kredi taleplerinde yaşanan düşüş gibi durumlarda bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların bilançolarını önemli ölçüde etkilenme durumu ortaya çıkabilmektedir.

Bankaların kârlılığını ve finansal performansını etkileyen mühim etkenlerden biri olan sermaye yapısı, bankalar için önem teşkil etmektedir. Çünkü bankaların ana

faaliyetleriyle ilgili işlemlerle ilgilenmek ve aynı zamanda da bu faaliyetlere aracılık etmek olduğu için etkin ve güçlü bir sermaye yapısına gerek duyulmaktadır. Bu nedenle bankaların performanslarının ölçülmesi önemlidir.

Bankacılık sektörünün gelişmesi, bu sektördeki rekabete rağmen bankacılık başarısının devam ettiğinin kanıtıdır. Bankaların performansının değerlendirilmesi gerekmektedir. Değerlendirme, bir bankanın gelişimini öğrenmek için zaman zaman yapılması ve devamlılığı gereken bir süreçtir. Bankaların performansını değerlendirmek ve ölçmek için likidite göstergeleri, kârlılık göstergeleri, faaliyet göstergeleri ve borç gibi bir dizi gösterge kullanılmaktadır. Göstergelere ve bankaların performanslarına ilişkin genel bir değerlendirme kriteri oluşturulmaya çalışılmaktadır.

Araştırmanın temel amacı şudur: Irak ve Türkiye'deki bankacılık sektöründe faaliyet göstermekte olan ve bu çalışmanın kapsamına alınan bankaların finansal performanslarının ve kriz dönemlerindeki performanslarının değerlendirilmesi ve incelenmesinin nedeni, ülke ekonomisinde bankacılık sektörünün önemli rol oynamasından kaynaklanmaktadır. Bankaların fon transferine aracılık rolü ile, mali ve ekonomik yapıya etkin bir şekilde katkıda bulunabilecek tüm sektörleri etkileme gücü vardır.

Bu çalışmada, Türk ve Irak bankacılık sektöründe faaliyet göstermekte olan bankaların kriz dönemlerinde ne durumda olduğunun tespiti ve finansal performansın sermaye yapısı ile ilişkili değişkenleri incelenmiştir. Konuya ilişkin literatür taramasında, Irak ve Türk bankacılık sektörü üzerine karşılaştırmalı herhangi bir çalışma bulunamamıştır. Dolayısıyla bu çalışmada yapılacaklar, diğer çalışmalara benzersiz şekilde dâhil edilen ülkeler ve bu ülkeler bakımından çalışmada yer alan bankalar, yapılan

analize ilişkin kullanılan finansal oranlar, yöntem ve dönemler açısından farklılık göstermektedir. Bu araştırma ile Irak-Türkiye bankalarının finansal performanslarını karşılaştırmak ve bu bankaların benzer ve farklı yanlarını tespit etmek bakımından literatürde önemli bir boşluk doldurulmuş olacaktır. Araştırmada, bankacılık sektöründe sağlamlık göstergesi olarak kârlılık ve likidite genel ortalamaları ve kriz dönemlerinde gösterdiği değişim incelenmiştir.

Araştırmanın üç ana bölümü olup birinci bölümde, bankacılık performansı ile ilgili olan temel bilgiler yer almaktadır. Araştırmanın ikinci bölümünde, bankaların finansal performansını etkileyen göstergelere ilişkin literatür taraması ile bu alanda yapılmış olan çalışmalara yönelik genel bilgilere yer verilmiştir. Üçüncü bölüm ise analiz sonuçlarını ve önerileri içermektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIKTA PERFORMANS

1.1. Performans Kavramı

Kavram olarak performans eylem, eylem ile ilişkili süreçler ile işleri yerine getiren bireylerin hedefleri, neticeleri ve beklentileri için kullandıkları kaynaklarla ilişkili elde edilen rakamsal ve nitel sonuçlar, şeklinde tanımlanabilmektedir. Bir başka tanıma göre performans, kuruluşun belirli hedeflerine ulaşmak için sahip olduğu kaynakları en verimli biçimde kullanma düzeyini gösteren bir kavramdır (Oyman, 2009).

Performans kavramı bir amaca yönelik faaliyet neticesinde kazanılan değer in kalitatif ve kantitatif göstergesi, şeklinde de açıklanabilir. Performans kavramının ortaya konulması için firmaların uygulamış oldukları finansal stratejilerin ve bunların ekonomik sonuçlarının da ele alınması gerekmektedir (Tunçer, 2013). Performans kavramı, bir işin sonucunda ortaya çıkan ölçü ile de tanımlanabilir. Performans değeri, bir değerlendirmenin sonucu olarak ortaya çıkan ve belirli kriterlere bağlı olarak gerçekleşen veridir (Akal, 1992).

Bir kuruluşun performans düzeyi, belli zaman içerisinde elde edilen neticenin, kuruluşun amacını ya da faaliyetlerini gerçekleştirme biçiminde tanımlanmaktadır. Bunun

için performansı, kuruluşun hedeflerinin yerine getirilmesindeki tüm faaliyetlerin değerlendirilmesi biçiminde nitelendirmek mümkündür (Zerenler, 2005).

İşletmeler örgütlere sahip yapılar olduğu için işletmelerin performansları birçok birleşenin ve unsurun toplamı olup bunların neticesinde ortaya çıkan değerler ise tüm sistemin performansını göstermektedir (Akal, 1992). Dolayısıyla da geçmişten itibaren pek çok performans yaklaşımı, ölçüm ve yönetim sistemleri geliştirilmiştir. “Bu gelişimler genel olarak minimum maliyetle, maksimum üretimi ve daha fazla kâr etmeyi amaçlayan geleneksel yönetim görüşünden, günümüzdeki rekabetçi ortamın bir gereğini oluşturan yeniliği, kaliteyi ve müşteri memnuniyetini vb. birçok farklı ölçüte daha fazla odaklanarak, geleceğin işletmesinin hedeflenen yönetim anlayışına geçiş olarak açıklanabilmektedir.” Dolayısıyla gelişimler, firmalarda performansın ölçülmesi ile denetlenmesi açısından büyük önem arz etmektedir (Akal, 1992).

Performans anlayışı, dönemler içerisinde değişmeye başlamış fakat tarihi süreç içerisinde performans türleri arasından ekonomik ölçüme dayalı performans, en önemli yaklaşımların başında gelmiştir. Genelde kâr amaçlı kuruluşlar ekonomi ağırlıklı yapılar olduğu için varlıklarının en önemli koşulu -sosyal yapılardan farklı olarak- kâr maksimizasyonudur. Öte yandan bu kuruluşlar, bir amaçtan fazla kurumsal varlıkları için finansal ya da ekonomik performansa ihtiyaç duymaktadır (Akal, 1992).

Performansın kavramsal gelişimi ve değişimi sürecinde, kâr elde etme amacına ek olarak verimlilik terimi de bu kavrama dâhil olmuştur. Verimlilik, işletmelerin yapmış oldukları eylemlerin maliyetlerine ve sermayelerini kullanma düzeylerine odaklanmaktadır.

Bu terim ilk başlarda insan kaynakları ve üretim girdilerini ön plana alsa da zaman içerisinde enerjinin ve sermayenin etkinliği üzerine odaklanmıştır (Akal, 1992).

Kuruluş ve firma bakımından, genel olarak performansın etkili ve verimli bir biçimde ölçülmesi ve değerlendirilmesi bir zorunluluk hâline gelmiştir. Bu sayede hem geçmiş dönem faaliyetleri hem de gelecek dönem ile ilgili hedeflerin de değerlendirilmesi mümkündür (Ergun, 2002).

1.2. İşletmelerde Performansın Ölçülmesi

İşletme bilimi açısından performansın özelliğine bakıldığı zaman performans, “işlevsellik kalitesi” biçiminde tanımlanabilir iken veya algılanırken yönetim açısından bakıldığında “yönetimin sahip olduğu kalitenin niteliği” şeklinde de tanımlanabilir. Bu bakımdan firmalar genelde performans ölçümü yapılmadan değerlerin yönetiminin ve geliştirilmesinin zor olduğunu, ölçülmesinin hedefleri belirlemede önem arz ettiğini öne sürmektedir (Ergun, 2002).

Performans ölçümünün, bir işin neresinin geliştirilerek nelere dikkat edeceğinin belirlenmesi, çalışanlarının performans seviyelerinin tanımlanması, hali hazırdaki verimsizliklerin maliyetinin tespit edilmesi, standartların ortaya konularak karşılaştırmaların yapılabilmesi ve işin hedeflerine uyumlu bir şekilde belirlenmesi gibi konular bakımından gerekli olduğu bilinmektedir (Ergun, 2002). Dolayısıyla da firmalar pek çok sebepten ötürü hem içeriden hem de dışarıdan yapılacak olan performans ölçme ve değerlendirme süreçlerine ihtiyaç duymaktadır.

1.3. Performans Ölçümünde Kullanılmakta Olan Yöntemler

Genel olarak kurumların performans ölçümünde kullanılan yöntemleri “finansal olan”, “finansal olmayan” ve “birleşik (karma)” olmak üzere üç grupta incelemek mümkündür (Albayrak ve Erkut, 2010).

1.3.1. Finansal Performansın Ölçümüne İlişkin Yöntemler

Performans ölçümü için kullanılmakta olan finansal performans yöntemleri, aynı zamanda “geleneksel olan performans ölçme yöntemi” şeklinde tanımlanmaktadır. Bunlar genel anlamda, muhasebe sistemindeki verilere dayanan ölçümlerdir (Ergun, 2002). Muhasebe verileri ile yapılan iç ve dış performans değerlendirmeleri, bu yöntemin temelini teşkil etmektedir (Karapınar, 2002).

İşletmelerin veya şirketlerin değerlendirme birimleri, içsel raporlarla yönetimlerin karar verme sürecine yardım etmektedir. Mali ve maliyet yapısı analizleri, bu tür raporlar arasında gösterilebilir. Bunun dışında, işletme dışındaki değerlerin ve parametrelerin incelendiği dış raporlar da söz konusudur (Karapınar, 2002). Hem iç hem de dış performans ölçüm yöntemleri sayesinde, yönetimin kontrol ve plan için gerekli kararları alması açısından önemli bilgiler edinilir. Ancak stratejik yönetim için daha fazlasına ihtiyaç vardır (Smith, 1997).

Finansal teknikler konusunda çok sayıda eleştiri olmasına rağmen, bu tekniklerin önemli iki özelliğe sahip olduklarını söylemek gerekir. Bunlardan birincisi, kişisel beklentilerin yerini finansal ve nicel verilerin ve hedeflerin almasıdır. Bunun için, işletmelerin bütünsel biçimde netleşmiş performansları ölçülmektedir. Bir diğer önemli

özellik ise bu tekniklerin bütünsel yaklaşımdan ziyade aşamalı değerlendirmelere de imkân vermesidir (Myers ve Brealey, 2000).

Bu özellikler, finansal yöntemler için kişisel değerlendirmelerden arındırılmış olduğundan daha güvenilir sonuçlar verir. Yöntemlerin tarafsız olması gerektiğinden bu finansal yöntemler devamlı geliştirilmelidir. Dolayısıyla, “ekonomik katma değer analizleri” “faaliyet esaslı maliyetlendirme” ve “transfer fiyatlaması” gibi teknikler son zamanlarda yaygın hâle gelmiştir. Buna ilave olarak, firmaların performanslarının ölçülmesinde temel bir analiz olan “nakit akış analizi” gibi analizler firmaların performanslarının ölçümünde vazgeçilmez bir gösterge olma niteliği kazanmıştır (Karapınar, 2002)

1.3.2. Performans Ölçümüne İlişkin Finansal Olmayan Yöntemler

Firma performanslarının genel olarak bilgi sistemi, kalite, müşterilerle ilişkileri, insan kaynakları vb. faktörlerden etkilenmesi söz konusudur. Bunun için yeni ve gelişmiş ölçme yöntemlerinin artık finansal olan verilere ilave olarak başka unsurları da içermesi gerekmektedir (Karapınar, 2002). Dolayısıyla işletmelerin imkanlarının değerlendirilebilmesi, dönüşüm yöntemi, değişim ve öğrenme hızı, güvenilirlik, sorumluluk, esneklik, güvenilirlik gibi hususlarda da rekabet etmeleri elzemdir. Bu nedenle firmaların performanslarının değerlendirilmesinde geleneksel performans ölçütleri artık yetersiz kalabilmektedir (Ergun, 2002).

1.3.3. Firma Performanslarının Ölçümünde Birleşik (Karma) Ölçüm Yöntemleri

Bu yöntemler, finansal ve finansal olmayan tekniklerin birleştirilmesiyle ortaya konulan yöntemler olarak bilinmektedir. Bu yöntemler üç modeline ayrılmaktadır. Bunlar arasından mükemmellik modeli ve dengeli puan kartı yöntemleri son yıllarda daha fazla kullanılan modeller olarak bilinmektedir. “Dengeli kart yöntemi”, hedefleri kişisel boyuta indirgeyen bir yaklaşımı ifade ederken “mükemmellik modeli” ise performans ölçümünü bir bütün olarak sistem mükemmeliyeti üzerinden ölçmektedir (Karapınar, 2002).

1.3.3.1. Mükemmellik Modeli

Bu model, firmalar açısından genel olarak stratejik olan değerlendirmeleri yapmada geliştirilmiş bir yöntem olarak bilinmektedir. Yaklaşımlar ve uygulamalar da dâhil olmak üzere işletmenin mükemmellik yolunda nerede olduğunu tanımlar. Ayrıca, temel iş ve süreçlere en uygun somut sonuçların sürdürülebilir olabileceğine dair kanıtlar içerir. Bu kanıt, geçmiş sonuçları göstermiş olan finansal sonuçların yanında firmanın gelecekteki finansal sonuçlarına yardımcı olacak gösterge ve sonuçları da içerir. Bu göstergeler, müşteri memnuniyeti ve katılımı, çalışanların motivasyonu ve yetkinliği ve bir bütün olarak toplum tarafından tahmin edilen ölçülebilir mükemmellik sonuçları şeklinde de açıklanabilir (Ergun, 2002).

1.3.3.2. Performans Karnesi Modeli

Performans karnesi, finansal performansa ilişkin olan ve olmayan ölçüm yöntemlerinin kullanılmasını sağlamak suretiyle kurumsal performans ölçümünün çok

boyutlu bir biçimde yapılmasını ve firmanın belirlemiş olduğu daha fazla stratejilerine odaklanmasına yardımcı olmaktadır (Coşkun, 2006). 1992 yılında geliştirilen performans puan kartı modeli, performans yönetim sisteminin, kurumun performansını uzun vadede etkileyecek maddi varlıkların yanı sıra maddi olmayan varlıkların değerini de yönetime dahil ederek stratejik amaç ve hedeflerin dikkate alması durumunu temin eder (Kaplan ve Norton, 1992).

Bu model, işletmelerin sahip olduğu finansal performansının, mali durumlarının yanı sıra birçok finansal olmayan durumun sonuçlarına da bağlı olduğu gerçeğiyle başlamaktadır. Bu nedenle işletme performansını ölçerken finansal olmayan durumların da finansal durumlarla birlikte değerlendirilmesi gerektiği düşüncesi, yöntemin temel özelliklerinden biridir. Dengeli puan kartı modeli, firmaların finansal ve finansal olmayan performanslarını aynı anda takip etmelerine olanak tanır (Horngren, Foster ve Datar, 2000). Bu model işletmelerin performanslarının ölçümlerini öğrenme ve gelişim, iç süreçlerin incelenmesi, müşteri bakışı ve finansal ölçümler bakımından dört yönden ele almaktadır (Kaplan ve Norton, 1992).

Bu analiz yönteminin mali yönü, geçmiş faaliyetlerin ölçülebilir ekonomik sonuçlarını özetlemek için gerekli olduğundan zorunlu olarak mali göstergeleri de içerir (Ergun, 2002) Yöntemin istemci yönüne bakıldığında işletmelerin ilgili bölümlerinin rekabet etmeyi planladığı pazardaki tüketicinin yanı sıra ürün veya hizmet sunacağı pazar segmentlerini de belirlemeye çalıştığı görülür. İşin pazarlama yönü lojistik, ürün geliştirme ve hizmetler açısından kendini göstermektedir. Bunlar; müşteri devamlılığını, pazar payını,

yeni müşteri kazanımını, tatminini ve kârlılığını sağlayarak hedef müşterilerle beklenen işlem hacmini sağlayabilecek nitelikteki ölçütlerdir (Karapınar, 2002)

Bunların dışındaki diğer boyutlarsa yöneticilere, örgütün şimdiki durumunun ne aşamada olduğunu ve ileride nerelerde olabileceğini göstermekteyken son boyutusa gelecekte varılacak hedefe ne şekilde gelineceğini gösterir. Bu boyuttaki hedefler, diğer boyutlarda istenilen sonuçlara ulaşma çabalarıdır (Ergun, 2002).

1.3.3.3. Ekonomik Katma Değer Modeli

Daha önceki modellerde geleneksel olan performans ölçümleri yalnızca muhasebe verilerine dayanmaktadır ve ekonomik kârı hesaba katmamaktadır. Ekonomik katma değer modeli ise, ekonomik kârı esas alan modellerde “nakit esası” benimsendiğinden, bu modellerde geçmiş piyasa verileri gerçek piyasa verisine dönüştürülür. Yalnızca muhasebe verilerini dikkate alarak hesaplanmış olan kârdaki artış oranı vb veriler, nakit akışını dikkate almadan bir kazancın ortaya konması sonucunu doğurması bakımından; firma performansının ve pay sahiplerinin servetlerinin ölçülmesinde yanıltıcı sonuçların ortaya çıkmasına sebebiyet verebilmektedir (Myers, 1996). Ekonomik katma değer modelinden geleneksel olan performans modelleri, uygulanması daha basit olduğundan yaygın olarak tercih edilmektedir. Bu model hâricindeki geleneksel işletme yöntemleri, “hissedarların servetinde bir artış veya azalma gösterememektedir. Bu kapsamda performans ölçümünde en fazla kullanılan getiri oranları da yalnızca ortalama kârlılığının ortaya konmasına yardımcı olmaktadır.

Bu bağlamda ekonomik katma değerin sadece imalat işletmeleri için değil, hizmet işletmeleri için de yeni iş modellerinin ihtiyaçlarını karşılayabilecek önemli bir verimlilik modeli olduğu söylemek mümkündür. Ekonomik katma değer ile diğer performans kriterleri arasındaki esas farklar şu şekilde sıralanabilir:

- Muhasebesel yöntemlerden kaynaklanmakta olan sapmaların en aza indirilmesi suretiyle ekonomik akışları gerçek bir şekilde göstermesi ve hasılatla gelirleri tam olarak karşılaştırabilmesinin sağlanması.
- Sadece yöneticilerin giderleri karşılayabilecek ölçüdeki hasılatın yerine pay sahiplerinin yapmış oldukları yatırımlarının belirli bir risk oranına göre indirgenen fiyatını da kapsaması.”
- Geleneksel modellerin, firmanın gerçek riskini ölçememesi ve değer yaratımı ve sermaye maliyetiyle de ilgilenmemesi
- Nakit esasına dayanan ve yalnızca nakit akımlarından ziyade aynı zamanda kullanılan sermaye miktarını ve bu sermayenin maliyetini ve bu faktörlerin kârlılığa ne ölçüde yansıtıldığıyla da ilgilenmesidir (Uyemura, Kantor ve Pettit, 1996):

1.4. Bankacılıkta Performans Kavramı

Bankalarda performansın analizi ve değerlendirmesi birçok unsuru etkilemektedir. Bu unsurların başında bankaların ekonomideki durumu yer almaktadır. Bu unsurlar için ayrıca finansal aracılık, kaynaklara erişim, kaynakların kullanımında işlevsellik, kaynakların zaman ve miktarındaki değişiklik, kaydı paranın yaratılması, para politikası

uygulamasının etkinliği ve uluslararası ticaretin gelişmesi de dikkate alınabilir (Akgüç, 1989). Parasal varlık mevduatı yahut benzeri bir şekilde toplama ve saklama, bu sayede toplanan mevduatın ödünç verilmesi, kredilendirilmesi, muhafaza hizmetleri, danışmanlık hizmetleri, para piyasasında aracılık, portföy yönetimi, tahsil ve ödeme hizmetleri, acentelik hizmetleri finansal varlık ticareti, istihbarat hizmetleri, ödeme araçları çıkarma ve yönetme, para transfer hizmetleri, alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı, gayrinakdi kredi, finansal kiralama, bankaların sunduğu işlem ve hizmetlerden bir kaçıdır (Akgüç, 1989).

Bu kurumların faaliyetlerinin analizini ve değerlendirilmesini etkileyebilen bir diğer unsur da karşılaştıkları temel risklerin türü ve kaynağıdır. Bunlar piyasa riski, politik risk, faiz oranı riski, döviz kuru riski, piyasa likidite riski, yatırım riski, transfer riski, likidite riski, kredi riski, operasyonel risktir (Akgüç, 1989).

1.4.1. Bankaların Mali Verileri

1.4.1.1. Bankaların Aktifleri

Bankaların elinde bulunan varlıkları “menkul kıymet yatırımları”, “krediler”, “diğer bankalardaki mevduatlar” ve “diğer varlıklar” olarak ayırabilmek mümkündür. Bu varlıklar şu şekilde açıklanabilir:

Krediler, banka varlıklarının içindeki en fazla gelir yaratabilen unsur olarak bilinmektedir; fakat ödenmeme riski taşırlar ve nispeten likit değildirler.

Bankalar her borçluyla kredi karşılığında borçlunun gelirinin nasıl kullanılacağını, geri ödemenin kaynağını, teminat türünü ve kredinin değişebilecek şartlarını görüşür. Faiz oranları, kredilerin ömrü boyunca sabit olabilir ya da piyasalarda faiz oran değişikliklerine de bağlı olabilir. Anapara, taksitle ya da toplu olarak ödenebilir (Koch ve MacDonald, 2014).

- Menkul kıymet yatırımları; bankanın aracılık fonksiyonlarının bir parçası olarak faiz oranı hareketleri üzerinden spekülasyon yapılması, likiditeye yönelik ihtiyaçların desteklenmesi, faiz kazanmak için yapılan yatırımlardır.

Bankanın üçüncü kişilere satılmak üzere satın aldığı menkul kıymet veya hazine bonosu yatırımları her türlü tahvil ve hisse senedinin yanı sıra önemsiz tahvil ve hisse senedi kuponlarından oluşmaktadır. Menkul kıymetlere yatırım yapmanın avantajı, işlem maliyetlerinin düşüklüğü ve faiz geliri sağlamasıdır. Bankalar, gecikme riskinin düşük olduğu, likiditesi ise yüksek olan menkul kıymetlere yatırım yapılmasını tercih ediyor gibi görünmektedir (Akdoğan ve Tenker, 2007).

Banka mevduat ve alacakları, ülkenin merkez bankası mevduatı, kasa, diğer mali kuruluşlardaki mevduat ve birikimlerden oluşmaktadır (Eymen, 2002).

- Diğer varlıklarsa, genel olarak az miktarlarda olup bankanın peşin ödenmiş giderlerini, faiz alacağını, teçhizatının ve binasının amortismanına tabi olan normal değerlerini, bankanın sahip olduğu diğer gayrimenkullerini, konsolide olmayan yan kuruluşlardaki yatırımlarını kapsamaktadır (Eymen, 2002).

1.4.1.2. Bankaların Borçları ve Özkaynakları

Bankacılıkta özkaynağın işleyişi diğer iş türlerinden farklıdır. Banka stokları genellikle toplam bilançonun küçük bir yüzdesini oluşturur. Bilanço ekseriyetle toplam özkaynaktan çok daha büyüktür. Bunun nedeni, kullanılan fonların ağırlıklı olarak yurt dışı kaynaklardan sağlanmasıdır. Sonuç olarak, ticari bankaların sermaye hacimleri kanunla belirlenen sınırlar dâhilinde asgari düzeyde olup “sermaye yeterliliği oranı” adı verilen bir katsayı biçiminde sunulmaktadır (Ergin, 1982).

Bankaların özkaynağını oluşturan alt kalemler ödenmiş sermayeler, değerlendirme farkları, yedekler, yeniden değerlendirme fonları ve zararlarıdır. Bankaların sahip olduğu yabancı kaynaklarının da diğer işletmelerden bazı farklılıkları bulunmaktadır. Yabancı kaynakların kullanımından elde edilen gelir, o yabancı kaynağa ödenen faizi aştığı sürece özkaynak kârlılığı artar. Bir bankanın bileşenleri mevduat, mevduat dışı fonlar, vergi yükümlülükleri ve diğer yükümlülükler olarak bilinmektedir (Eymen, 2002).

1.4.2. Bankaların Gelir Tablosu

Bir işletmenin belirli bir dönemdeki faaliyetlerini göstermekte olan tabloya “gelir tablosu” adı verilir. Bu tablonun en tipik özelliği, bilanço gibi statik olmayan, dinamik bir fonksiyona sahip olmasıdır. Bilançolar firmanın belirli bir zamanda çekilmiş olan fotoğrafını göstermekteyken gelir tablosu ise firmanın belirli bir dönemiyle ilgili bir filmi gösterir, demek yanlış olmaz (Yalkın, 2010: Francis vd., 1998).

Bankaların kâr-zarar tablosunda, dönem içerisinde faiz gelirlerinden başlayarak kâr veya zarar oluşacaktır. Net faiz geliri, toplam faiz gelirinden faiz giderinin çıkarılmasıyla

elde edilir. Bu gelir, brüt faiz gideriyle brüt faiz gelirin aralarındaki fark olarak bilinir (Eymen, 2002).

Faizlerin geliri, bankalar arası para piyasası işlemlerinden, bankaların kredilerinden, menkul kıymet portföylerinden, mevduata ilişkin karşılıklarından ve bankaların sahip oldukları tüm varlıklarından kazanmış olduğu faiz, kâr payı ve komisyon gelirlerinin toplamından oluşmaktadır. Faiz giderleriye, çıkarılan menkul kıymetler için ödenen faizden, bankalar arası para piyasası işlemlerinde kullanılmış olan kredilerden, bankaların mudilerinden sağlamış oldukları mevduatlardan ve diğer faiz giderlerinin toplamından oluşmaktadır. Net faizin gelirleri, belirli bir süre boyunca faiz oranı riskini kontrol etmek açısından önem taşımaktadır ve bankanın giderlerini karşılayabilecek ve kâr elde edebilecek ölçüde büyük olması gerekmektedir. Net faiz gelirindeki değişikliklerin genel kârlılık üzerinde önemli bir etkisi vardır. (Eymen, 2002).

Faiz dışındaki gelirler, bağlı ortaklık ve iştiraklerden elde edilen temettülerden kambiyo kârlarından, sermaye piyasası işlem kârlarından, mevduat hizmet komisyonundan, bankaların müşterilerine sağlamış oldukları kredilerden alınan komisyon ve ücretlerden, olağanüstü gelirlerle diğer gelirlerin toplamıdır. Faiz dışı giderler ise çalışanlara ödenen bordro giderleri, işçilik maliyetleri ve teknoloji giderlerinden oluşan su, kira, elektrik, bina ve teçhizat amortismanı, kambiyo zararı ve sermaye piyasası işlem zararından oluşmaktadır (Eymen, 2002).

Net faaliyet kârı, net faiz geliriyle net faiz dışındaki gelirin toplanmasından elde edilir. Net gelir de bu kalemlerden vergiler düşülerek elde edilir. Kâr-zarar tablosu

yardımla banka, kârını analiz edebilmenin yanı sıra ana gelir ve gider kaynaklarını belirleyebilecektir (Francis vd., 1998).

Yük, faiz dışındaki giderin faiz dışı geliri aşan kısmına verilen isimdir. Bir bankanın faiz dışı giderlerini kendi yüküne göre ne kadar iyi kontrol ettiği; faiz dışı gelirine ve vergi öncesi kârına bakarak yorumlanabilir (Koch ve MacDonald, 2014).

1.4.2.1. Bankaların Bilançoları ve Gelir Tabloları Arasındaki Bağlantı

Daha öncede belirtildiği gibi bilanço kavramı, bir bankanın belirli bir zamandaki durumuna ilişkin anlık fotoğrafiyen gelir tablosuysa bir bankanın belirli bir dönemine ilişkin filmi göstermektedir (Yalkın, 2010) Bilançoyla gelir tablosunun bir arada kullanılması durumundaysa bankaların finansal performansıyla ilgili daha kapsamlı bilgiye sahip olunur. Bankacılık sektörü içerisinde net faizin geliri, varlıklar ve yükümlülüklerin yapısına ve farklı faiz oranları arasındaki orana göre belirlenmektedir. Bankanın müşterileriyle ilişkileri nedeniyle sağlanan faiz dışı gelirle katlandığı faiz dışı gider tutarı da benzer etkiyi göstermektedir. Banka ortaklarının varlığı aynı zamanda ücret gelirlerini ve sıklıkla faiz dışı giderlerini de artırmaktadır (Eymen, 2002). Sonuç olarak, net faiz gelirlerinin zaman içerisindeki değişme durumunu veya kurumlar arası farklılıklara neden olabilecek faktörlerin neler olduğunu anlamak önemlidir. Net faiz geliri, varlıkların ve yükümlülüklerin niteliği veya hacmi değiştiğinde değişir. Net faiz gelirinin hesaplamasına bağlı olarak varlık ve yükümlülüklerin yapısı değiştikçe faiz gelir ve giderlerine karşılık gelen varlık ve yükümlülüklerin büyüklüğü de değişecektir. Bu, net faiz gelirinde bir değişikliğe neden olacaktır. Çünkü her varlık veya borç farklı bir faiz oranıyla çarpılacaktır (Eymen, 2002).

Faiz dışındaki gelir, faiz dışındaki gider ve alacak karşılıkları, tek bir bilançoda etkileşim hâlinindedir. Bankaların kredi portföyleri ne kadar fazla olursa onların sorunlu kredileri ve faiz dışı giderleri de o ölçüde fazla olacaktır. Aynı şekilde, tüketici kredilerine odaklanan bankaların faiz dışı giderleri de daha fazla olmak durumunda kalır. Bireysel mevduatları çekmek ve büyük miktarlarda düşük değerli krediler sağlamak için sıklıkla geniş şube ağlarına ve teknolojiye yatırım yapılmaktadır. Öte yandan, banka dışı bağlı ortaklıkları olmayan banka varlıklarının faaliyet gelirlerinde daha büyük bir artış olmaktadır. Dolayısıyla bir bankanın net geliri, varlık ve yükümlülüklerinin büyüklüğüne ve nakit akışlarına bağlı olarak değişmektedir (Koch ve MacDonald, 2014).

1.4.3. Bankaların Kullanmakta Olduğu Performans Göstergeleri

Bu başlığa bağlı alt başlıklarda, bankaların performans göstergeleri hakkında kısa literatür bilgilerine yer verilmiştir:

1.4.3.1. Bankaların Performanslarının Menkul Kıymet Değeri ile Ölçülmesi

Bankalardan alınan birçok farklı kararın asıl hedefi, bankaların piyasadaki değerlerini maksimize etmektir. Aynı zamanda banka yönetimi likidite, kârlılık ve garanti hedeflerinin aralarında bir denge kurmaya çalışmaktadır (Burk, 2005). Bir varlığın Pazar şartlarındaki arz ve talebinin belirlediği değer piyasa değeri olarak bilinmektedir. Bir varlık ister organize ister organize olmayan bir pazarda işlem görsün, bir firmanın piyasa değeri o firmanın borsa değeridir (Gürbüz ve Ergincan, 2004).

1.4.3.2. Fiyat / Kazanç Oranı

Bu oran, firma değerinin ölçümünde finansal piyasalarda yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu oran, bir şirketin piyasadaki bir hisse senedi fiyatının, hisse başına net kazanç miktarına oranı olarak bilinmektedir. Bir şirketin piyasa değerinin, şirketin vergi sonrası net gelirine oranıdır, şeklinde de tanımlanabilir. Başka bir deyişle fiyat/kazanç oranı, bir şirketin hisse başına net kazancının her 1 TL'si için yatırımcıların ödemeye hazır oldukları tutarı gösteren bir orandır. Söz gelimi, bir işletmenin F/K oranının 4 olması o firmanın yatırımcılarının hisse başına kazancın 4 katı kadar bir ödemeye hazır oldukları anlamına gelir (Berk, 2005).

$$\text{Hisse Başına Kar} = \text{Net Kar} / \text{Ort. Pay Senedi Sayısı}$$

$$\text{Fiyat / Kazanç Oranı} = \text{Hisse Senedi Başına Düşen Kâr Payı} / \text{Hisse Senedinin Borsa Fiyatı}$$

Şirketler F/K oranlarını piyasadaki benzerleriyle karşılaştırarak kendi şirket performanslarının piyasanın üstünde mi, yoksa altında mı olduğunu görebilmektedir. Bu katsayının düşük veya yüksek bir göstergesi, diğer şirketlerin göstergeleri veya sektör ortalama göstergeleri ile karşılaştırma sonucunda ortaya çıkar. Bunu yapmak için şirketin mevcut fiyat/kazanç oranını geçmiş göstergelerle karşılaştırması gerekir (Berk, 2005). Bu, F/K oranının nispeten yüksek olduğunu veya gelecekteki kazançların yüksek olmasının beklendiğini veya nakit akışının beklenenden daha düşük bir orana indirildiğini gösterir. Oranın düşük olması piyasa beklentilerinin olumsuz bir göstergesiye fiyat/kazanç oranı düşük olan hisse senetleri, farklı risklere sahip hisse senetleri eşitlendiğinde beklenenin üstünde bir başarılı bir performansa sahip olabilmektedir (Berk, 2005).

1.4.3.3. Piyasa Değeri / Defter Değeri

Bir hissenin piyasadaki değeri, o hissenin hisse başına defter değerine veya özkaynağa bölünmesi ile elde edilir. Defter değeri, belirli bir tarihteki maliyeti üzerinden kaydedilen varlıkların muhasebe kayıtlarından belirlenen değer” olarak tanımlanabilir. Bu oran aynı zamanda firmanın piyasa değerinin, firmanın özkaynağını kaç kat aştığını da göstermektedir (Gürbüz ve Ergincan, 2004).

$$\text{Piyasa Değeri / Defter Değeri} = \text{Hisse Senedi Piyasa Değeri / Özsermaye}$$

Bu oran, piyasada yaygın olarak alınıp satılan hisse senetlerinin gerekli fiyatlarının belirlenmesinde kullanılan değerdir. Piyasada arz ve talebin buluşması sonucu oluşmayan bir payın fiyatı, sektörün ve aynı sektörde yer alan diğer firmaların piyasa değeri/defter değeriyle karşılaştırılması suretiyle firma performansına ilişkin bir tahmin yapılabilir (Gürbüz ve Ergincan, 2004). Aynı zamanda, sektör ortalamasıyla karşılaştırılarak bu oranın yüksek mi, yoksa düşük mü olduğu belirlenebilmektedir. Öte yandan, bu oranın emsallerine göre düşük olması hisse senedinin ucuz olduğuna da işaret etmektedir. Dolayısıyla düşük sermaye gerektiren sektörler bakımından bu sektörde yer alan firmaların piyasa değerinin, defter değerine oranı yüksektir (Gürbüz ve Ergincan, 2004).

1.4.3.4. Pay Başına Düşen Kâr Oranı

Bir bankanın kârlılığını ölçmek için kullanılan bir diğer oran da pay başına kazançtır. Pay başına düşen kâr oranı bir firmanın elde ettiği net kârının yine firmanın hisse senedi adedine bölünmesiyle elde edilir. Bankalar önümüzdeki yıllar için kazanç

hedeflerini belirlemeye çalışırken pekçok banka, pay başına kazancı ölçüt olarak kullanmaktadır (Francis vd., 1998). Bu oran şu şekilde formüle edilebilir:

$$\text{Pay Başına Düşen Kâr Oranı} = \text{Net Kâr} / \text{Hisse Senedi Sayısı}$$

1.4.4. Bankaların Performansının Oran Analizi ile Ölçülmesi

Bankaların finansal performansının ölçülmesinin bir diğer yöntemi ise bankanın mali durumundaki ve faaliyetlerindeki değişiklikler hakkında bilgi sağlayan oranlardır. Banka analizinde kullanılan birçok standart oran vardır. Oranlar, analizi yapan kişilerin amacına göre değişebilir ama bazen yeterli bazen de yetersiz olma durumları söz konusudur. Bankaların bilanço ve gelir tablolarının tam olarak analiz edilememesinin temel nedeni, yeterli bilginin bulunmamasıdır. Bankaların, yayımlamaları gereken tüm bilgileri toplu olarak sunmaları, ayrıntılı bilgi vermemeleri nedeniyle mali tabloların istenen bilgiyi tam olarak sağlayamadığı görülmektedir (Eymen, 2002).

Gelir tablosu ve Bilançodan elde edilen bilgiler yönetim, hukuk ve muhasebe uygulamalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu bilgiler hayali, eksik ve/veya ekonomik gerçeklikten uzak olabilmektedir. Diğer yandan, muhasebe uygulamaları tam bir standartta olmayabilir ve bu durum firmalar arasında bir karşılaştırmanın yapılmasını zorlaştırabilmektedir. Bankaların organizasyon yapılarının farklı olması da karşılaştırmayı zorlaştırabilmektedir. Örneğin, bir holding şirketine ait bir bankayla yalnız faaliyet gösteren bir bankayı karşılaştırmak güçtür. Bu tür durumlar oluşsa da finansal oranlar bir bankanın performansının değerlendirilmesinde gerekli ve faydalı bilgiler sağlar. Güvenilir bir analiz sonucu elde etmek için elde edilen sonuçların; sektör ortalamasıyla,

rakip ve benzer bankaların oranlarıyla ve ilgili bankanın geçmiş oranlarıyla karşılaştırılması gerekir. Bir bankanın oranlarının sektör ortalamasının üstünde veya altında olması, bankanın göreceli durumu hakkında bilgi vermektedir. Oranların belirli periyot için incelenmesi de bankanın eğilimleriyle ilgili bilgi temin etmektedir (Eymen, 2002).

Bankaların performansı, çeşitli oranların kullanılmasıyla ölçülebilmektedir. Bunlar arasında “sermaye”, “varlıklar”, “likidite”, “kârlılık”, “gelir ve gider yapısı” katsayıları bulunabilir. Bir bankanın kârlılığını ölçmede kullanılan ölçütler, diğer firmaların kârlılığını ölçmek için kullanılan ölçütlerle aynıdır. Ancak bankaların kârlılık bileşenleri, bankacılık dışı şirketlerden farklılık göstermektedir. Bunun sebebi, bankanın finansal aracılık yapması ve banka bilançolarının yapısının bankacılık dışı şirketlerden farklı olmasıdır. Bankalarla banka dışı kuruluşların temel hedefleri aynı olmakla birlikte, kullandıkları yöntem ve çalışma prensipleri farklı olduğu ölçüde bankaların kârlılık analizleri de farklılık göstermektedir.” (Tunay ve Silpar, 2006)

Diğer bir kalem olan aktif kalemi, bankaların aktifleri üzerinden sağladıkları getiri ve özkaynak üzerinden getiriyi ölçmek için kullanılan en önemli oranlardan biridir. Bu oran söz konusu bankaların aktif büyüklüklerini de değerlendirerek, bankaların varlıklarını ne kadar etkin bir şekilde kullanarak onları kâra dönüştürdüklerini göstermesi bakımından önemli bir kriterdir. Özkaynak kârlılığı oranı da bankalara yatırılan sermayenin kârlılığını göstermesi bakımından önemli bir gösterge olarak değerlendirilmektedir. Kapitalistlerin ilk hedefi, bankaya yatırdıkları sermayenin kârlılığını maksimuma çıkarmaktır.

Likidite seviyeleri, rezerv politikası, net faiz marjı, sermaye yeterliliği, maliyet yönetimi ve banka büyüklüğü gibi bankaların içsel değişkenleri, “banka kontrollü

değişkenler” olarak bilinmektedir. Sektöre özgü koşullar ve rekabet gücü, yoğunlaşma gibi makroekonomik değişkenler ise “dışsal değişkenler” olarak bilinmektedir.

1.4.4.1. Özkaynağa Dayalı Oranlar

Bu oranlar bankaların aktifleriyle borçları arasındaki ilişkide bankaların sermayelerinin, önemli bir performans bileşeni olduğunu gösterirler (Ritter vd., 2003, s. 110) Sermayeleri ne ölçüde güçlüyse, bankalar pazarda o ölçüde güven sağlamaya, ekonomik değişmelerden etkilenmemeye ve faaliyetleriyle ilgili olarak daha rahat hareket edebilir hale gelmeye o kadar muktedir olur (Babuşcu, 1997). Söz konusu bu durumu geniş anlamda ifade edebilen kavram sermaye yeterlilik oranıdır. Bu oran bir bankanın toplam sermayesinin aktif toplamına bölünmesiyle bulunabilmektedir. Sermaye yeterlilik oranı, bankaların gelecekte yaşanabilecek kayıplara ne kadar hazırlıklı olduklarını belirten önemli bir göstergedir (Francis vd., 1998). Bu oran özkaynak, mevduat ve risk ağırlıklı varlıkların miktarının yanı sıra iş ihtiyacını, ek şubeleri vb. iyi ölçmektedir (Garcia, 1979). Yani zamanda, sermaye yeterlilik oranındaki düşüş bankaların yükümlülüklerini yerine getirememe ve/veya iflas etme risklerini de etkilemektedir (Koch ve MacDonald, 2014).

1.4.4.1.1. Sermaye Yeterliliği Oranı

Sermaye yeterliliği oranı; esasen, bankaların düzeltilmiş özkaynağının, bankaların düzeltilmiş risk toplamına bölünmesiyle bulunacaktır. Bu oran temel olarak; sermaye tabanıyla risk ağırlıklı varlıkların aralarındaki ilişkiyi ölçmeye çalışmaktadır (BDDK, 2010).

Genel olarak banka iflaslarının en önemli sebeplerinden biri, takipteki krediler olarak bilinmektedir. Bankaların ödenmemiş kredi zararlarını gelirleriyle karşılayamaması durumunda bu zararların sermaye hesabından düşülmesi gerekmektedir. Sermaye yeterliliğini belirleyebilmek amacıyla yasa yapıcı asgari bir sermaye yeterliliği oranı belirlenmektedir. Bu sermaye yeterlilik oranı, ilk olarak 1980'lerin başında Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) tarafından yürütülen dünya çapındaki bir çalışmada tanımlanmış ve o zamandan beri diğer ülkelerde de uygulamaya konulmuştur. İlerleyen yıllarda yapılan toplantılarda ise geliştirilmiştir. Bu doğrultuda da, risk hesaplaması kapsamında güncellenerek uygulanmaya başlanmıştır (Tevfik ve Tevfik, 1997).

1.4.4.1.2. Özkaynak Toplamının Aktif Toplama Oranı

Bu oran, bankaların öz sermayesinin aktifler içindeki payını göstermektedir. Oranın yüksek olması, bankanın sermayesinin de yüksek olduğunu gösterir (Eymen, 2002).

$$\text{Özkaynak Toplamının Toplam Aktife Oranı} = \text{Toplam Özkaynaklar} / \text{Toplam Aktifler}$$

1.4.4.1.3. Özkaynak Toplamının Mevduat ve Mevduat Dışı Kaynaklara Oranı

Bu oran, toplam özkaynak miktarının toplam mevduat ve mevduat dışı kaynaklara oranı” olarak ifade edilmektedir. Bu oranın düşük göstergesi, bankanın pratikte mevduat ve mevduat dışı kaynaklarını özkaynak miktarıyla değiştirmedigine işaret etmektedir. Bu durumda mevduat dışı kaynaklar, bilançoya dâhil edilir. “Bankalararası para piyasası, ihraç edilen tahvil ve bonolar, alınan diğer krediler ve fon kalemleri toplamından oluşur (Eymen, 2002).

Özkaynak Toplamının Mevduat ve Mevduat Dışı Kaynaklara Oranı = Toplam Özkaynaklar/
(Toplam Mevduat + Toplam Bankalar Arası Para Piyasası Borçları + Toplam Çıkarılan Bono
ve Tahviller + Toplam Fonlar + Toplam Alınan Diğer Krediler).

1.4.4.1.4. Net Çalışma Sermayesinin Toplam Aktiflere Oranı

Bu oran, net işletme sermayesinin toplam aktiflere oranını gösterir. Oranı elde etmek için öncelikle net işletme sermayesini belirlemek gerekir. Ayrıca işletmelerin net işletme sermayesi, “dönen varlıklar ile kısa vadeli yükümlülükler arasındaki pozitif fark” olarak bilinmektedir (Akinji ve Ünlen, 1988). Bankacılıkta bu, “bir maddi duran varlık kaleminin, ilgili menkul kıymetler hariç toplam özkaynaktan düşülmesi” şeklinde tanımlanmaktadır. Ayrıca bu iki farklı tanım, bankacılık sektörünün diğer iş dallarından farklılığını da göstermektedir (Eymen, 2002).

$$\text{Net Çalışma Sermayesi} = \text{Toplam Özkaynaklar} - (\text{İştirakler} + \text{Bağlı Ortaklıklar} + \text{Sabit Kıymetler})$$

$$\text{Net Çalışma Sermayesinin Toplam Aktiflere Oranı} = (\text{Toplam Özkaynaklar} - (\text{İştirakler} + \text{Bağlı Ortaklıklar} + \text{Sabit Kıymetler})) / \text{Toplam Aktifler}$$

1.4.4.2. Aktife Dayalı Oranlar

Varlığa dayalı performans ölçümünün çeşitli yönleri vardır ve bu yönlerden ilki, kredinin kalitesine ilişkindir. Riskin en belirginini bankadan kredi kullanan müşterinin bankaya olan borcunu ödeyememesinden kaynaklanmaktadır. Buna “varlık kalitesi riski” adı verilir ve mevcut bir varlığın gelecekte finansal kayıp durumuna gelme olasılığı olarak

açıklanabilir (Olson, 1988). Dolayısıyla, bağlanan fonların kullanılamaz hâle gelmesi nedeniyle borçlunun veya kurumun borçlarını ödeme gücü azalabilir ve bir kayıp durumu yani geri dönememe riski tespit edilir (Kaval, 2000).

Aktif bir kalite ise tam tersine, bir farklılaşma derecesi veya yoğunluk olarak adlandırılabilir. Riskin bu bileşeni, büyük kredi bloklarının toplam kredi portföyüne oranıyla büyük kredi bloklarının banka sermayesine oranı karşılaştırılarak ölçülebilir (Eymen, 2002).

1.4.4.2.1. Toplam Kredilerin Toplam Aktiflere Oranı

Bankalar için en büyük gelir getirici varlık kredilerdir. Bu oran, bankaların toplam varlıkların ne kadarının verilen kredilerle ilişkili olduğunu göstermektedir. Burada kredinin niteliği de miktarı kadar büyük bir önem arz eder. Bu durum da verilecek kredinin hangi koşullarda kime verileceğinin bilinmesi suretiyle ortaya konulabilmektedir (Eymen, 2002).

$$\text{Toplam Kredilerin Toplam Aktiflere Oranı} = \text{Toplam Krediler} / \text{Toplam Aktifler}$$

1.4.4.2.2. Takipteki Alacakların Toplam Kredilere Oranı

Takipteki krediler, bankaların sağladığı kredilerin bir kısmının veya tamamının ödenmemesini ifade etmektedir. Bu oran, banka varlıklarının bileşimi ve kalitesinin yanı sıra borç tahsilat hizmetinin çalışmasından da etkilenmektedir. “Takipteki kredilerin toplam kredilere oranı, toplam kredilerin ne kadarının vadesi geçmiş ve takipteki alacaklara dönüştüğünü gösterir.” Söz konusu oranın, verilen kredilerin kalitesinin değerlendirilmesinde önemli bir unsur olduğu bilinmektedir (Hubbard, 2007).

$$\text{Takipteki Alacakların Toplam Kredilere Oranı} = \frac{\text{Takipteki Alacaklar Toplamı}}{\text{Krediler Toplamı}}$$

1.4.4.2.3. Duran Aktiflerin Toplam Aktiflere Oranı

Bu oran, bankanın varlıklarının ne kadarının sabit kıymetlerde olduğunun bir göstergesidir. Sabit varlıklar; bankanın ortakları, sermaye benzeri menkul kıymetler ve sabit kıymetlerin toplamını temsil eder. Sabit kıymetler, bankanın esnekliğini sınırlayan bir kalem olarak bilinmektedir (Eymen, 2002).

$$\text{Duran Aktiflerin Toplam Aktiflere Oranı} = \frac{\text{Duran Aktifler Toplamı}}{\text{Aktif Toplamı}}$$

1.4.4.2.4. Getirili Aktiflerin Verimliliği Oranı

Getiri aktiflerinin verimlilikleri, gelir getiren varlıkların toplam varlıklara bölünmesiyle elde edilir. Gelir varlıklarının tamamı, faiz ve kira geliri sağlayan varlıklardır. Kazanç sağlayan varlıklara, menkul kıymet portföyleri ve faiz getiren krediler örnek olarak verilebilir (Olson, 1988).

$$\text{Getirili Aktiflerin Verimliliği Oranı} = \frac{\text{Getirili Aktif Toplamı}}{\text{Aktif Toplamı}}$$

1.4.4.3. Likiditeye Dayalı Oranlar

Bankalardaki likidite yahut genel anlamda bilançodaki likiditenin, bazı kalemlerin kolaylıkla nakde çevrilebilmesi sayesinde çok kısa sürede nakde veya benzerine çevrilebilen bir mülktür. Diğer bir özelliği ise bilançonun bazı unsurlarının likit olduğunun

belirtilmesine olanak sağlar (Baude, 1972). Bu bağlamda herhangi bir zarara uğramadan tekrar paraya dönüşen varlığa “tam likit varlık” denir. Tersine, tekrar paraya çevrildiğinde değerinin küçük bir yüzdesi kaybolursa o varlık, tam olarak likit olmayacaktır (Bekçioğlu, 1983).

Likidite genel olarak bankaların hem mevduat sahiplerinden hem de kredi arayanlardan gelen acil fon talebinin karşılanabilme yeteneği, olarak tanımlanır. Mevcut varlıkların satılması yahut yeni borç getirilmesi yoluyla likidite arzı karşılanabilmektedir. Bir bankanın likiditesi; varlıklarının likiditesi, mali kaynaklarını artırma yeteneği, varlık/borç yönetimi ve diğer mevcut kaynaklardan fon sağlama yeteneği kullanılarak ölçülebilir (Olson, 1988).

Finansal likidite, bankaların finansal pozisyonlarının likiditesini artırmak için yeni finansman kaynakları bulma yeteneğini gösterir. Finansal likidite, bankaların fon satın alma oranını ölçer ve satın alınan fonların bilançolarını finanse etmek için kullanma oranını göstermektedir (Eymen, 2002). Fakat toplamdaki parasal değerler likit değer değildir. Zira bankalar tuttıkları herhangi bir süreyi kesemez. Aynı zamanda "likit varlıkların kapsamı, satılan fonlardan, satılmaya hazır kısa vadeli likit menkul kıymetlerden ve yeniden satış sözleşmesi kapsamındaki satın alınmış olan menkul kıymetlerden oluşmaktadır (Koch ve MacDonald, 2014)

1.4.4.3.1. Likit Aktiflerin Toplam Aktiflere Oranı

Bu likidite oranı genel olarak likit değerlerin toplam varlık tutarı içindeki oranını gösterir. Oranın yüksek olması bankanın likiditesinin yüksek olduğunun göstergesidir. Kısa

vadeli mevduat çıkışının yanı sıra bankalar acil kredi ihtiyaçlarını da kolaylıkla karşılayabilmektedir. Bu oranın düşük olması, bankanın mevduat çıkışında sıkıntıya neden olarak kuvvetli ve sağlam bir banka görüntüsüne zarar verebilmektedir (Eymen, 2002).

$$\text{Likit Aktiflerin Toplam Aktiflere Oranı} = \text{Likit Aktif Toplamı} / \text{Aktif Toplamı}$$

1.4.4.3.2. Likit Aktiflerin Mevduat ve Mevduat Dışı Kaynağa Oranı

Bu oran; likit varlıkların, mevduatın ve mevduat dışı kaynakların toplam tutarının oranını gösterir. Mevduat dışı kaynaklar arasında bankalararası para piyasaları, alınan krediler, ihraç edilen fonlar ve menkul kıymetler yer almaktadır. Bu oranın yüksek olması, bankanın mevduat ve mevduat dışı kaynaklarda meydana gelebilecek azalmayı kolaylıkla karşılayabileceğini ifade etmektedir. Fakat faiz oranının düşüklüğü, bankaların mevduat ve mevduat dışı kaynaklarındaki azalmayla baş etmekte zorlandığı şeklinde yorumlanabilmektedir (Eymen, 2002).

$$\text{Likit Aktiflerin Mevduat ve Mevduat Dışı Kaynak Toplamına Oranı} = \text{Likit Aktif Toplamı} \\ (\text{Mevduat Toplamı} + \text{Mevduat Dışı Kaynak Toplamı})$$

1.4.4.4. Kârlılığa Dayalı Oranlar

Finans literatüründe kârlılık firmaların aktifleri ve özkaynakları üzerinden elde ettikleri getiri oranıyla ölçülmektedir. Detaylı bir kârlılık analizinde bankaların toplam menkul kıymetlerinin piyasa değerine ilişkin kârlılık oranları hesaba katılmalıdır (Olson, 1988).

1.4.4.4.1. Faiz ve Faiz Dışı Gelir- Gider ile Aktif Toplamı Arasındaki İlişkiyi Gösteren Oranlar

Bankaların performansını gösteren gelir tablosunda bulunan gelir ve gider kalemleriyle bu faaliyetin kaynağı olan varlık ve yükümlülük kalemlerin aralarındaki ilişkileri gösterebilen oranlar ve yorumları genel hatlarıyla aşağıdaki gibi ifade edilebilir (Eymen, 2002):

Toplam Faiz Dışı Gelirler/Toplam Varlıklar: Bankalar tarafından verilen kasa, döviz, çek vb. hizmet sunumundan elde edilen ücret ve komisyon gelirleri, faiz dışı gelirler içerisinde yer almaktadır. Bankalar yeni hizmetler sundukça faiz dışı gelirler de zamanla artar.

Toplam Faiz Dışı Giderler/Toplam Varlıklar: Faiz dışı giderler; çalışan maaşları, ofis malzemesi giderleri ve mevduat faiz ödemeleri dışındaki tüm giderleri içermektedir. Ayrıca menkul kıymet işlemlerinden kaynaklanan zararları da kapsamaktadır.

Net Faiz Geliri Toplamı/Ortalama Aktif Toplamı oranı, söz konusu oranlar arasındaki farkı göstermektedir. Bu nedenle, net faiz geliri ve varlıklarının geçmiş ve cari yıl ortalamasını hesaplayıp birbirleriyle karşılaştırmak makul bir hesaplama yöntemi olacaktır. Net faiz gelirinin ortalama varlıklara oranı, gelir ve gider yapısında yaygın olarak kullanılan önemli oranlardan biridir. Yüksek bir oran, iyi bir performans göstergesi olarak kabul edilir.

Brüt Faiz Geliri Toplamı /Toplam Varlıklar: Bu oran, toplam varlık miktarından sağlanan gelirin yüzdesidir. Aynı zamanda piyasa faiz oranlarından ve bankanın aktif yapısından da etkilenir. Bu oran, bankaların mevduata ve diğer yabancı kaynaklara verdikleri toplam faiz tutarının aktif toplamına oranıdır. Aynı zamanda piyasa faiz oranlarından ve borç bileşeninden de etkilenmektedir.

Vergi Tutarı/Aktif Toplamı: Bankanın ödediği vergilerin toplam aktifler içindeki payını göstermektedir. Bu oran, aynı zamanda bankanın vergi politikasından ve ülkedeki mevcut vergi mevzuatından da etkilenmektedir (Madura, 2014).

1.4.4.4.2. Aktif Kârlılık Oranı (ROA)

Bu oran, bir bankaların kârlılığını göstermede kullanılan en önemli oranlardan biridir. Bankaya ait varlıkların ne kadarlık bir kısmının getiri sağlamak amacıyla kullanıldığını göstermektedir. Bu oran, aynı zamanda gelir getirici varlıklara dayalı bir performans analizidir. Bankaların gelir getirici varlıkları genel olarak üç gruba ayrılabilir: kredi portföyleri, menkul kıymet portföyleri ve ücret geliri sağlayan bankacılık hizmetleri (Tunay ve Silpar, 2006). Aktif kârlılık, bankaların varlıklarını net gelire dönüştürebilme yeteneğini ölçer; bir varlık birimi başına ne kadar net kâr elde edilebileceğini ifade eden performans göstergesidir (Francis vd., 1998).

$$\text{Aktif Kârlılığı} = \text{Net Kar} / \text{Toplam Aktifler}$$

1.4.4.4.3. Özkaynak Getiri Oranı (ROE)

Özkaynak, bankalarının hissedarlarının bankaya yatırdıkları fonlardan kaynaklanan mülkiyet haklarını temsil eden değerdir. Özkaynak kârlılığı, hissedarların bankaya yatırdığı fonların sağlamış olduğu geliri ifade eder. Her zaman bankaların toplam varlıkları toplam sermayelerini aşmak durumdadır. Bu sebeple özkaynak getirisi, aktif getirisinden daha fazladır. Bu oran bankaların potansiyel yatırımcılar için önemlidir. Bunun sebebi ise bu katsayının bankaya yatırılan fonların gelire dönüşme yeteneğini ifade etmesidir (Francis vd., 1998).

Özkaynak kârlılığı, varlıkların getiri oranının “toplam varlıklar/özkaynak” olarak tanımlanan finansal kaldıraçla çarpılmasıyla hesaplanır. Bu, özkaynak getiri oranını hissedarlar için geçerli bir kriter hâline getirir. Bunun sebebi, bu oranın net kârı özkaynağın defter değerine bağlamasıdır. Bu kârlılık, varlıkların getirisinden ve kaldıraçtan etkilenmektedir (Madura, 2014).

Özkaynak kârlılığı, bir bankaya yatırılan sermayenin getirisini gösterdiğinden getirinin ana ölçüsü olarak bilinir. Bu kârlılık, bankanın hissedarlarının özkaynak getirisidir. Aktif kârlılığı ve özkaynak kârlılığı birbirine doğrudan bağlıdır. Bu iki katsayı arasındaki ilişkinin sermaye çarpanı tarafından kurulduğu bilinmektedir. Özkaynak çarpanı, toplam varlıkların özkaynağa bölünmesiyle elde edilen tutardır (Berk, 2005).

Özkaynak Çarpanı (Finansal Kaldıraç) = Aktif Toplamı / Özsermaye Toplamı

Özsermaye Getiri Oranı = Aktif Üzerinden Getiri x Finansal Kaldıraç Oranı

Özsermaye Karlılığı = Net Kar / Özsermaye Toplamı

1.4.5. Banka Performans Ölçümünde Kullanılan Diğer Oran ve Yöntemler

Bu başlığa bağlı alt başlıklarda, banka performans ölçümleri sırasında kullanılan diğer oran ve yöntemler belirtilmiştir:

1.4.5.1. Verimlilik Oranları Analizi

Bankalarda bilanço ve gelir tablosu esas alınarak hesaplanan orana ilaveten verimlilik hesaplamasına yönelik ayrı bir hesaplama bulunmaktadır. Verimlilik ölçümünde, sermaye ve iş gücü, bankaların iki önemli bileşenidir. Sermayeye bağlı verimliliğin yanı sıra iş gücünün verimliliğinin de hesaplanması, bankanın etkinliğinin değerlendirilmesi açısından önemlidir. İş gücü ve çalışan verimliliği bazında hesaplanan oranlar aşağıdaki gibidir (Demirgüç- Kunt ve Huizinga,1999; Aydoğan ve Çapoğlu, 1989):

- Personel Başına Kar = Dönem Karı / Ortalama Personel Sayısı

- Personel Başına Brüt Faaliyet Geliri = (Faiz Geliri + Faiz Dışı Gelirler) / Ortalama Personel Sayısı

- Personel Başına Aktif Tutarı = Ortalama Aktif Toplamı / Ortalama Personel Sayısı

- Personel Başına Kredi = (Nakit Krediler + Takipteki Krediler) / Ortalama Personel Sayısı

- Personel Giderleri Aktif Toplamı Oranı = Personel Giderleri / Aktif Toplamı

1.4.5.2. Büyüklük

Bankanın büyüklüğü birçok açıdan bankanın etkinliğinin ölçülmesinde önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Örneğin, bir bankanın aktif toplamının fazla olması onun daha fazla sermayeye ihtiyaç duyacağını gösterir. Öte yandan bankacılık sektöründeki ölçek ekonomisi özü itibarıyla bankaların büyüklüğüyle alakalıdır. Dolayısıyla büyük bankalar, finansal riskleri yönetmek için daha fazla bilgi, esneklik ve daha fazla fırsat anlamına gelmektedir. Bankaların büyüklüğü, risk ve getiriye yorumlamak için önemli bir araçtır ve gelecekteki zorlukları değerlendirmek için kullanılır. Ancak banka büyüklüğü tek başına finansal performansı ölçmek için yeterli değildir (Olson, 1988).

1.4.5.3. Büyüme

Büyüme, varlıklardaki reel büyüme veya banka kârlarındaki reel büyüme olarak ifade verilebilir (Olson, 1988). Varlıkların fiili büyümesine göre varlıkların enflasyon oranına göre artması, ekipman fiyatları ile ekonominin gelişmesine bağlı olarak bankanın büyüdüğünü veya daraldığını göstermektedir. Bu oran bir bankanın, aynı ekonomik ortamda varlık büyümesini diğer bankalarla karşılaştırırken durumu ne kadar iyi yönettiğini gösterir. Bu oran, özellikle enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde, kazançlardaki görünür artışın gerçek bir artış mı? yahut enflasyonun altında gerçekleşen bir kayıp mı olduğunun

belirlemede kullanılır. Aktif artışlarıyla kâr artışlarının karşılaştırılması neticesinde sağlanan kârın ne kadarlık kısmının aktifleri arttırmak için harcandığı da büyük önem taşımaktadır. Bankaların kredilerindeki, mevduatlarındaki, aktiflerindeki ve özkaynaklarındaki büyüme oranı banka yönetiminin, değişen şartlara karşı banka faaliyetlerini nasıl dengelediğini göstermektedir (Eymen, 2002).

1.4.5.4. Beta Katsayısı

Risk genel olarak sistematik risk ve sistematik olmayan risk olarak olmak üzere ikiye ayrılır. Kontrol edilemeyen risklere sistematik risk denir ve bu risk beta katsayısıyla ölçülür. Portföyün iyi bir şekilde çeşitlendirilmesiyle elimine edilebilecek risklere ise sistematik olmayan risk denir (Akgüç, 1998). Sistematik risk Pazar endeksindeki bir hisse senedinin iniş çıkışları ile olan etkileşimini göstermektedir. Başka bir deyişle bir menkul kıymetin betası, o menkul kıymetin getiri oranıyla pazar getiri oranı arasındaki kovaryansın, pazarın varyansına bölünmesi yoluyla elde edilmektedir (Brealey vd., 2001).

$$\text{Hisse Senedinin Beklenen Getirisi} = \text{Risksiz faiz oranı} + \text{Beta} \times (\text{Beklenen Getiri Oranı} - \text{Risksiz Faiz Oranı})$$

Beta katsayısının 1'den büyük olması piyasadaki yüzde 1'lik bir değişime karşılık hisse senedinin değerinde %1'den daha fazla bir orandaki değişimi; bu katsayısının 1'den küçük olması ise piyasadaki %1'lik değişime karşılık söz konusu hisse senedinin değerinde değişimin %1'den daha az bir orandaki değişimi; bu katsayının 1 olmasıysa, piyasadaki değişimle hisse senedinin değeri arasındaki değişimin aynı oranda gerçekleştiğini göstermektedir (Akgüç, 1998).

1.5. Tez Konusu ile İlgili Olarak Yapılmış Olan Çalışmalar

- **Kumbirai and Webb, (2010),** *A financial Ratio Analysis of Commercial Bank Performance in South Africa, African Review of Economics and Finance,*

Bu makale, Güney Afrika'nın ticari bankacılık sektörüne ait 2005-2009 dönemi performanslarını incelemektedir. Güney Afrika merkezli beş büyük ticari bankanın kârlılık, likidite ve kredi kalitesi performansını ölçmek için finansal oranlar kullanılmıştır. Çalışma, analizin ilk iki yılında genel banka performansının önemli ölçüde arttığı sonucuna ulaşmıştır. 2007'de, küresel mali krizin başlangıcında; 2008-2009 döneminde zirveye ulaşan trendde önemli bir değişiklik fark edilmiştir. Bu, Güney Afrika bankacılık sektöründe kârlılığın düşmesine, düşük likiditeye ve kredi kalitesinin kötüleşmesine neden olmuştur.

- **Hajer and Anis, (2018),** *Analysis of The Impact of Governance on Bank Performance: Case of Commercial Tunisian Banks,*

Bankaların yönetişimi ile performansı arasındaki ilişkiyi araştıran çoğu çalışma, gelişmiş ülkelerle ve daha az ölçüde gelişmekte olan ülkelerle ilgilenmektedir. Bu çalışmada, Tunus gibi gelişmekte olan bir ülkede bankaların performansı üzerindeki bazı iç mekanizmalar aracılığıyla yönetişimin etkisine ampirik bir bakış açısıyla bakılmaya çalışılmıştır. Kolsi ve Ghorbel'e (2011) göre, yönetişimin finansal ve borsa performansı üzerindeki etkisi hala bilinmemektedir. Bu sonuç, Adjaoud ve diğerlerinininkiyle aynı yöndedir (dergi derlemesi 15, 2007); yönetim ile geleneksel performans ölçütleri arasında bağlantı eksikliğine yol açar. Bu ampirik analiz, 2000-

2011’de, menkul kıymetler borsasında işlem gören sekiz adet Tunus ticari bankası örneğinde yapılmıştır ve standart bir yönetim yapısının olmadığı ve genel olarak finansal piyasanın ve özel olarak bankacılık piyasasının performansını iyileştirmek için her bankanın uygun yönetim yapısını benimsemesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle, bu merkezi varsayımın Tunus bağlamında doğrulanması, bu çalışmanın temel katkısıdır. Elde ettiğimiz sonuçlar, Tunus bağlamında ihmal edilen bir konu olan, seçilen performans ölçümüne göre değişen bazı yönetim değişkenlerinin etkisi konusunu zenginleştirmeye katkı sağlamıştır.

➤ **Thagunna and Poudel, (2013), *Measuring Bank Performance of Nepali Banks: A Data Envelopment Analysis (Dea) Perspective,***

Bu çalışmanın amacı, aracılık unsurlarını irdeleyerek Nepal bankalarının görece etkinliklerini ve potansiyel iyileştirme kapasitelerini ölçmek için bir performans modeli geliştirmektir. Verimliliği ve performansı ölçmek için bu çalışmada “veri zarflama analizi (DEA)” olarak bilinen, nispeten yeni bir sınır yaklaşımı kullanır. Makale, hedeflerini gerçekleştirmek için iki temel veri zarflama analizi modelini kullanır. Bu makale, 2007-08 ile 2010-11 yıllarında, Nepal’de bulunan bankaların etkinlik düzeyini ölçmeyi ve analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, verimlilik seviyesinin nispeten istikrarlı olduğunu ve genel olarak arttığını ortaya koymaktadır. Ek olarak, bankaların genel etkinliğini de teknik ve ölçek etkinliği olarak ayırıştırır. Bu çalışmada, bankaların etkinlik düzeyleriyle sahiplik yapıları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ve aktif büyüklüklerine göre banka etkinlik düzeylerinde kayda değer bir farklılık tespit edilememiştir.

➤ **Alnakıp, A,** (2021), *The Impact of Domestic Public Debt on High-Power Money in Egypt (1990-2019)*,

Bu çalışma, yerel kamu borcunun yüksek güçlü para üzerinde bir etkiye sahip olduğunu test ederek Mısır Merkez Bankası bilançosundaki yüksek güçlü para seviyesinin belirlenmesinde iç kamu borcunun etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonuçları, yüksek güçlü para ile onun belirleyicileri olan devlet iç borcu, gayri safi yurt içi hâsıla ve enflasyon arasında kısa vadede devlet iç borcundan yüksek güçlü paraya doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin, pozitif bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Uzun vadede yüksek parasal gücün, devletin iç borcuna tek yönlü bir nedensellik ilişkisi vardır. Kısa ve uzun dönemde GSYİH'den yüksek güçlü paraya doğru tek yönlü, kısa dönemde yüksek güçlü reel paradan enflasyona doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi vardır. Yüksek güçlü para ile enflasyon arasında uzun vadeli nedensel bir ilişki yoktur.

➤ **Abdulrahman, (2020),** *The impact of changes in interest rates and foreign exchange on public debt in Egypt*,

Bu çalışma, Mısır'da, 1990'dan 2019'a kadar olan dönemde faiz ve döviz kurlarındaki değişimler ile kamu borcu arasındaki karşılıklı ilişkiyi, ana değişkenler arasındaki karşılıklı etkinin zaman içinde aktarım kanalları olan bir dizi makroekonomik değişken aracılığıyla analiz edilmiştir. Sonuçlar arasında en öne çıkanı, ekonomik büyümedeki gerilemenin kamu bütçesinde yer alan vergi gelirleri kanalındaki azalma yoluyla kamu borcunun gelişimi üzerinde dolaylı bir etkisinin bulunması ile karşılıklı bir ilişkinin varlığıdır. Yapılan bu çalışma, faiz

oranlarındaki artışın aracı değişken olan kamu bütçesi değişkeniyle kamu borcunun ve bu yüzden iç borçlanmanın artmasına neden olduğunu, döviz kurunun dış kamu borcu üzerindeki etkisinin zayıfladığını; GSYİH'deki azalmanın da kamu borcunu artırdığını belirtilerek faiz oranları ve döviz kurundaki değişimin kamu borcu üzerinde daha anlamlı bir etkisinin bulunduğunu ifade etmektedir.

➤ **Faur and Other, (2021)**, Examining the Causal Relationship Between Gross Domestic Product and Profitability of Islamic Banks, An Applied Study on Islamic Banks in Syria,

Bu çalışma, İslami bankaların yıllık mali tablolarına dayalı olarak 2016-2017 döneminde özkaynak kârlılığıyla değerlendirilen Suriye'deki özel İslami bankaların kârlılığı ile gayri safi yurt içi hâsıla arasındaki nedensel ilişkinin doğasını belirlemeyi amaçlamıştır. Şam Menkul Kıymetler Borsası'nda yayımlanan ve yöntemi benimseyen kesitsel zaman verileri için tanımlayıcı ve istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Çalışma, kârlılıktan GSYİH'ye doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu sonucuna varmıştır.

➤ **Mohammed, A, (2020)**, *The Effect of Intangible Assets and Financial Leverage on the Cash Flows of Companies Listed on the Egyptian Stock Exchange “Empirical Study”*

Bu araştırma, 2012-2018 döneminde Mısır Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören 30 şirketten oluşan rastgele bir örneklem üzerinde maddi olmayan duran varlıkların ve kaldıraçın işletme nakit akışları üzerindeki etkisini test etmeyi

amaçlamıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek için çoklu regresyon yöntemi kullanılmıştır. Değişkenler; maddi olmayan varlıkların toplam varlıklara oranı aracılığıyla finansal kaldıraç, toplam varlıkların toplam yükümlülükler oranı aracılığıyla, faaliyet nakit akışı; bağımlı değişken olarak ise işletme nakit akışlarının toplam varlıklara oranıyla ölçülmüştür. Sonuçta, maddi olmayan duran varlıklar ile işletme nakit akışları arasında pozitif anlamlı bir ilişki; finansal kaldıraç ile işletme nakit akışları arasında negatif anlamlı bir ilişki; likidite oranı ile işletme nakit akışları arasında negatif ve şirket büyüklüğü arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

➤ **Aldahlaki and Other, (2021),** *“Factors Affecting the Profitability of Companies: An Applied Research on Public Insurance Companies in Iraq”*

Araştırma, Irak'ta genel sigorta şirketlerinin kârlılığını etkileyen faktörlerin belirlenmesini amaçlamıştır. Kârlılık üzerindeki etkileri açısından test edilecek faktörler arasında büyüklük, yaş, likidite, borçluluk, zarar oranı, prim artışı ve maddi varlıklar yer almaktadır. Araştırmanın amacına ulaşmak için Irak'taki devlet sigorta piyasasını temsil etmesi sebebiyle General National Insurance Company'nin verileri kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, şirketlerin kârlılığının borçluluk, zarar yüzdesi ve aktiflerin maddeliği tarafından pozitif, büyüklük, yaş ve likidite tarafından negatif yönde etkilendiğini ve prim artış hızından etkilenmediğini göstermektedir. Bu şirketlerin finansal performanslarındaki önemli rollerinden dolayı kârlılığı belirleyen içsel faktörlere daha fazla dikkat etmeleri gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır.

- **Hussein and Other, (2022),** *The Effect of Liquidity Management on Banking Performance An Applied Study on the Example of Iraqi Private Banks for the Period 2013-2017,*

Likidite; bankaya, bankacılık piyasasında hayatta kalma sebebi sağlayan ve elde ettikleriyle diğer bankalarla rekabet edebilmesine yardımcı olan kaynak olarak kabul edilmektedir. Bu araştırmanın sorunu, likiditeyi yönetmede ve yöntemde yatmaktadır. Likidite oranlarının sürdürülmesi ve araştırma iki hipoteze dayanmaktadır, likidite yönetimi ile bankacılık performansı arasında mantıklı ve doğrudan bir ilişkinin varlığını ifade eden varlık hipotezi ve bu ilişkiyi reddeden sıfır hipotezi. Bu ilişkinin ve etkisinin kanıtlanması ve standart likidite oranları ile faaliyet gösteren bankaların yüksek getiri elde ettiğini gösteren sonuçlara ulaşılması, likidite oranlarını normal limitin üzerine çıkaran bankaların ise bankacılık performansında gerileme göstermesi, banka yönetiminin ve oranların kullanımının banka performansı üzerinde büyük etkisinin olması bu araştırmanın ulaştığı sonuçlardır.

- **Khalil, (2016),** *The Impact of Inflation on the Financial Performance of Jordanian Commercial Banks (2004-2014),*

Araştırma problemi, Ürdün'ün yaşamakta olduğu yeni ekonomik durumda ve devlet bankalarının varlığı ile özel bankaların çokluğunun ışığında yatmaktadır. Bankanın finansal performansını değerlendirmek, zayıflıkların ve eksikliklerin tespit edilmesini ve bunlardan kaçınmaya çalışılmasını gerektirir. Finansal performansı değerlendirmek; bankalar arasındaki kıyasıya rekabetin ışığında, banka faaliyetinin

sürekliliğini sağlamak ve en yüksek getiriye elde etmek için bankanın güçlü yanlarını tespit etmek ve bu güçlü yanları artırmaya çalışmaktır. Araştırma, banka performansının değerlendirilmesinde likidite ve kârlılık oran ve göstergelerinin kullanılmasının, araştırma örnekleme olan bankanın performansındaki zayıf ve güçlü yönlerin keşfedilmesine yol açacağı hipotezine dayanmaktadır.

- **Aldahabi and Other, (2018),** *The impact of cash flows on the performance of banks, an applied study in a sample of banks listed in the Iraq Stock Exchange, Corresponding author,*

Araştırma, bankaların performansını değerlendirmede faydalı bir ölçüme ulaşmak için nakit akış ölçümlerini kullanmanın önemini açıklığa kavuşturmayı amaçlamaktadır. Bunu başarmak için, 2006-2015 dönemi Irak Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören ticari bankalardan bir örnek, bir dizi finansal ve istatistiksel analiz yöntemi kullanılarak sekiz banka seçilmiştir. Araştırmanın problemi, parasal baza uyularak ulaşılan nakit akış ölçümleri arasında bir boşluk olması ve bu ölçümlere dayanmanın bankaların performansına ulaşmak için net bir resim vermemesi üzerine oluşturulmuştur. Teste tabi tutulan araştırma hipotezi ise nakit akışlarının, bankaların performansı üzerinde anlamlı bir ilişki oluşturduğu yönündedir.

- **Shahtara and Other, (2020),** *Evaluation of the Performance of Jordanian Islamic Banks Using Financial Ratios, A Comparative Study (2002-2017),*

Çalışma, İslami bankaları ve Ürdün ticari bankalarını aşağıdaki göstergeleri kullanarak finansal performansı değerlendirme açısından karşılaştırmayı amaçlamıştır: likidite göstergeleri, kârlılık göstergeleri, faaliyet göstergeleri, piyasa göstergeleri. Toplam aktif kârlılık bakımından net kârın toplam gelire oranında ticari bankaların İslami bankalara göre daha iyi performans gösterdiği, İslami bankaların ise özkaynak kârlılığı oranında ticari bankalardan daha iyi performans ortaya koyduğu görülmüştür. Faaliyet göstergelerine gelince, İslami bankalar daha iyi performans göstermektedir. Ticari bankalar, net tesislerin toplam aktiflere ve net imkânların toplam mevduata oranlarında üstünlüğe sahiptir. Ticari bankalar, İslami bankalarla karşılaştırıldığında net satışların toplam gelirine eşdeğer olan faizin toplam gelire oranında İslami bankalardan daha başarılı bir performans göstermişlerdir.

➤ **Abdulsalam, M, (2021),** *Evaluation of the Performance of Islamic Banks in the Kingdom of Saudi Arabia Using Financial Analysis and Profitability Indicators,*

Bu çalışma, Suudi Arabistan Krallığı'ndaki İslami bankaların performansını finansal analiz göstergeleri aracılığıyla karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Finansman ve yatırımlardan elde edilen net gelir, net komisyon geliri, işletme ve yönetim giderleri, finansman zarar karşılıkları ve net gelir olmak üzere beş gösterge test edilmiştir. Çalışmada, bu bankalar kârlılık göstergelerine göre ele alınmış ve gösterge sonuçlarında değişiklik olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışma, Suudi Arabistan Krallığı'ndaki İslami bankaların performansını değerlendirmenin önemini kanıtlamıştır. Ayrıca bu değerlendirme sayesinde İslami bankaların rekabetçi

ortamında banka yönetiminin, güçlü yönler odaklanılması ve zayıf yönlerden kaçınılması için iyi bir fırsat ortaya koyduğu anlaşılmıştır.

➤ **Bori and Other, (2021),** *Evaluation of Banking Liquidity Using Financial Indicators An Analytical Study in the Middle East Bank for the Period (2005-2019),*

Çalışmada, Orta Doğu Bankası'ndaki likidite gerçeği analiz edilmiş ve göstergelerini, Orta Doğu Bankası'ndaki bankacılık faaliyetinin gelişiminin güçlü ve zayıf yönlerini belirtmek için bankanın likiditesini değerlendirirken finansal göstergelerin kullanılmasını gerektirdiği hipotezine dayandırarak değerlendirme yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Irak Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören Middle East Bank'ın on beş yıllık zaman serisi (2005-2019) içinden seçilmiştir. Analitik yaklaşıma dayanan bu çalışmanın en önemli noktası Orta Doğu Bankası'nın bankacılık likiditesinde, likiditeden etkilenme sonucu yükseliş ve düşüş arasında değişen eşitsizlik ve dalgalanmanın varlığı olan bir dizi sonuca ulaşılmış olmasıdır.

➤ **Adas and Other, (2021),** *The Effect of Added Economic Value on the Evaluation of Banks' Financial Performance An Empirical Study on Islamic Banks Listed on the Damascus Stock Exchange*

Bu çalışmanın amacı, Şam Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören İslami bankaların finansal performansının değerlendirilmesinde ekonomik katma değer uygulamasının etkisini incelemektir. Söz konusu çalışmada, ilk olarak ekonomik

katma değerin aktif getiri oranı üzerindeki etkisi; ikinci aşamada ise ekonomik katma değerin banka performansı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, ekonomik katma değerin banka performansı üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Finansal analiz için geleneksel göstergelerin kullanımında ve şam Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören İslami bankaların performansının değerlendirilmesinde ekonomik katma değer in önemli bir faktör olduğu belirtilmiştir.

- **Alalı and Others, (2015),** *Financial recession and its impact on financial performance analytical research on the example of Iraqi private banks for the period 2005-2015,*

Bu araştırmanın amacı, finansal durgunluk ile bunun ticari kuruluşların -özellikle de Irak özel bankaları tarafından temsil edilen finansal kuruluşların- gelecek finansal performansı üzerindeki yansımalarını ortaya koymaktır. Dünya genelinde ve Irak özelinde yaşanan finansal krizler ve bu krizlerin başta bankalar olmak üzere finans kuruluşlar üzerindeki etkisi nedeniyle son yıllarda büyük ölçüde kendini gösteren bu etkinin geçmişteki performansı incelenip bunlar karşılaştırıldığında sınırlandırılması mümkündür. Mevcut performans ile organizasyonun her türlü acil duruma karşı hazır olmasını sağlayan finansal koşulların yol haritasının net bir şekilde çizilebilmesi açısından bu araştırma önemlidir.

- **Altarban, (2017),** *The Effect of Financial Leverage on the Performance of Libyan Commercial Banks “An Applied Study on Al-Wahda Bank”*

Bu çalışma, bağımsız bir değişken olarak finansal kaldıraçta temsil edilen çalışma değişkenlerinin ve likidite, borç verme oranında temsil edilen bağımlı bir değişken olarak performansın temsil ettiği çalışma değişkenlerinin finansal tablolarını analiz ederek finansal kaldıraçın Libya ticari bankalarının performansı üzerindeki etkisini analiz etmeyi ve tartışmayı amaçlamıştır. Çalışmada, Al-Wahda Bank'ın sermaye verimliliği, bankanın kârlılığı, kârlılık göstergeleri ve finansal oranları kullanılarak finansal analiz yapılmıştır. Çalışmanın en önemli sonuçları, Libya ticari bankalarının likidite değerinde artış olduğu, varlıklarının toplam mevduatlarına kıyasla bu bankaların atıl varlıklara sahip olduğu ve bu durumun *Al-Wahda* bankın kârlılığını ve performansını olumsuz yönde etkileyeceğinin ortaya çıkmış olmasıdır. Varlıklarının büyük bir kısmı merkez mevduat sertifikalarında bulunmaktadır. Yüksek derecede likidite ve düşük kârlılık ile karakterize edilen Bank of Libya'nın, bu bankaların kârlılık oranlarını önemli ölçüde etkilediği görülmüştür.

➤ **Mirhij, (2020),** *The relationship between financial leverage and rapid liquidity in private banks listed on the Damascus Stock Exchange,*

Bu araştırma, müşterilerin bankaya yatırdıkları mevduat hacmindeki artıştan kaynaklanan finansal kaldıraç derecesi ile bankanın mevduat faiz ödemesi ile ilgili yükümlülüklerini yerine getirmek için ihtiyaç duyduğu hızlı likidite derecesi arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma, incelenen bankalarda finansal kaldıraç oranı ile hızlı likidite oranı arasında ters ve anlamlı bir ilişkinin varlığını gösteren, incelenen bankaların daha fazla mevduat çekmesi ve likidite oranını artırması, yani yaptıkları anlamına gelen bir dizi sonuca ulaşmıştır. Hızlı

likidite oranlarını finansal kaldıraç derecesinin maruz kalabileceği likidite risklerini karşılayabilecek kadar artırmamak, daha fazla kâr elde etmek ve kârlılık düzeyini artırmak bankanın temel amaçlarından olmalıdır.

➤ **Gharbi and Others, (2018), *Modeling the relationship between exchange rate and Money Supply (1970-2015)***

Bu çalışma, döviz kuru ile para arzı arasındaki ilişkiyi nedensellik testinin yanı sıra Johansen eş bütünleşme testi kullanarak test etmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonuçları, incelenen dönemde Cezayir'de döviz kuru ile para arzı arasında uzun vadeli bir denge ilişkisi olduğunu gösterirken Granger nedensellik testi sonuçları paradan hareket eden bir nedensellik ilişkisinin varlığını kanıtlamıştır. Yapılan çalışmada, döviz kuruna ilişkin doğrudan arz ve hata düzeltme modelinin (GİP) tahmin sonuçlarına göre, cari yıldaki para arzında meydana gelen bir birimlik bir artışın, bir yıl sonraki döviz kurunda değer kaybına sebebiyet verdiği gözlenmiştir.

➤ **Al-Sayed and Other, (2021), *The Effect of Domestic and External Public Debts on Economic Growth Using Threshold Regression Model (TR)***

Bu araştırma, iç ve dış kamu borcunun ekonomik büyüme üzerindeki etkisini, çalışmanın 1997'nin ikinci çeyreğinden 2018'in dördüncü çeyreğine kadar üç aylık verileri kullandığı Mısır ekonomisine uygulayarak incelemeyi amaçlamaktadır. İç kamu borcunun GSYİH'ye oranına göre değişmektedir. İç kamu borcunun GSYİH'ye oranındaki her bir birimlik artış ekonomik büyüme oranında da bir artışa

neden olmaktadır. Sonuçlar ayrıca dış borç ile ekonomik büyüme arasında doğrusal olmayan pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir.

➤ **Shubita and Other (2012)**, *Capital Structure and Profitability Relationship*,

Bu çalışmada analiz edilecek sorun cümlesi şudur: Sermaye yapısı Ürdünlü endüstriyel şirketleri etkiler mi? Araştırmanın örneklemini 39 şirket oluşturmaktadır. Korelasyonlar ve çoklu regresyon analizi uygulandığında sonuçlar borç ve kârlılık arasında önemli derecede negatif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Bu, kârlı firmaların ana finansman seçeneği olarak öz sermayeye daha fazla bağlı olduğunu göstermektedir.

➤ **Dong and Other (2010)**, *The Relationship Between Working Capital Management and Profitability: A Vietnam Example*,

İşletme sermayesi yönetimi, şirketin kârlılığı ve likidite üzerindeki etkisi nedeniyle, işletmenin iş hayatındaki başarısında veya başarısızlığında önemli bir rol oynar. Çalışma, brüt faaliyet kârıyla ölçülen kârlılık ile nakit dönüş süresi arasında güçlü bir negatif ilişki olduğunu göstermektedir. Bu, nakit dönüş süresi arttıkça firmanın kârlılığının azalacağı anlamına gelir. Bu nedenle yöneticiler, yeterli nakit dönüşüm döngüsünü yöneterek ve her bir farklı bileşeni optimum seviyede tutarak hissedarlar için pozitif bir değer yaratabilir.

➤ **Halid, R, (2021)**, *Impact of sovereign debt crisis in developed countries on exchange rates of pivot currencies (case study: euro and dollar)*

Bu çalışmanın amacı, düşük büyüme ve yüksek enflasyon oranları ile kötüleşen kredi notları nedeniyle gelişmiş ülkelerde yaşanan borç krizinin, Avrupa’da tek para birimi olan euronun ve ABD para birimi olan doların döviz kuru üzerindeki etkisinin 2009-2016 döneminde analitik olarak ölçülmesidir. Bu çalışma aynı zamanda, euro ve dolar döviz kurunun İsviçre frangı gibi bir dizi uluslararası para birimi karşısındaki hareketine ilişkin istatistiki verileri ve ülke borç krizi parametrelerinin euro ve dolar döviz kuru üzerindeki etkisine ilişkin standart bir çalışmayı da içermektedir.

➤ **Abkar, (2019),** *The effect of exchange rate changes on indicator performance*
An applied study on Sudan Ziraat Bank Kosit Branch (2012-2016)

Bu çalışma, döviz kuru değişimleri ile varlıkların getiri oranı arasında bir ilişki olduğunu varsaymıştır. Çalışma, finansal performansın bir göstergesi olan aktif kârlılığı ile bankanın hissedarlar için daha yüksek getiri elde etme yeteneği arasında ortalamanın üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu ve hisse getirisi ile aktif kârlılık arasında pozitif bir ilişkinin varlığını tespit etmiştir. Döviz kurundaki değişimlerin bankanın finansal performansını arttırdığını gösterebilecek olan özkaynak kârlılığının da bankanın gelirleri üzerinde olumsuz etki yarattığı sonucuna ulaşmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ANALİZLERİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, Irak ve Türkiye’deki bankacılık sektöründe araştırmaya dâhil edilen bankaların finansal performansları ve bu bankaların kriz dönemlerindeki performansının değerlendirilmesi ve incelenmesidir. Bir ülke ekonomisinde bankacılık sektörü önemli bir rol oynamaktadır. Bankaların, finansman sağlama rolüyle mali ve ekonomik yapıya etkin bir şekilde katkıda bulunabilecek ulusal ekonomi ve tüm ekonomik sektörler için finansal aracılık yapan önemli finansal kurumlar olması sebebiyle belirli destinasyonlardaki ihtiyacın fazlası ve buna şiddetle ihtiyacı olan diğer taraflara aktarılması bu araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Bankaların performansını ve buna bağlı olarak göstergelerinin ölçüsünü bilmek, bir stratejiye varmak bankaların performans değerlendirilmesinin ne derece elzem olduğunu göstermektedir. Bankalar, en iyi performansı elde etmek için mükemmellik arayışına dayalı rekabet gücünü güçlendirmek amacıyla performansını değerlendirmeye çalışmaktadır.

2.2. Araştırmanın Önemi

Finansal analiz, bankalardaki performansı ölçme ve değerlendirmedeki rolü sebebiyle bankacılığın olmazsa olmazıdır. Çeşitli değerlendirme araçlarına yönelik pek çok bankada benimsenen finansal standartlar, artık kapsamlı bir tablo sunamamaktadır. Finansal oranları kullanarak ölçülen performans verimliliği, ekonomi ve bankacılık kurumları için klasik bir göstergedir. Ekonomistler için finansal analiz, özellikle dinamik analiz ve karşılaştırmalı analiz konusunda hala büyük önem taşımaktadır. Bankaya ait performansın kısmi ve eksik bir resmini veren analizler, bankanın performansına ilişkin uzun vadeli bir görüş verememektedir. Bu nedenle bankalarla ilgilenen tüm tarafların gereksinimlerine odaklanmak amacıyla bu araştırma, finansal ve ekonomik değer girdisi gibi göstergeler uygulanarak yapılmıştır. Bankalardaki üst düzey yönetimin bir önlem olarak ek odaklanmaya doğru itilmesine yol açan finansal performans, bankanın fiili performansının ve yaratma potansiyelinin bir resmini vermenin yanı sıra en önemli operasyonel yönler hakkında katma değer sağlar. Bu araştırma, bankalar için değer göstergesinin uygulanmasının önemini de gösterecektir. Finansal performans değerlendirilirken bankaların etkin bir şekilde tespit eden, ölçen, izleyen ve kontrol eden kapsamlı bağımsız birçok değişkeni de performansla ilgili olarak incelenmiştir. Bankaların yönetim kurulu ve üst yönetimin uygun denetimi bu kapsamdadır ve araştırmaya dâhil edilmiştir. Ayrıca faiz oranları ve değişimleri ile bunların bankacılık kurumları üzerindeki etkileri de vurgulanması gereken ve finans kurumları tarafından ele alınmak durumunda olan önemli bir konudur. Araştırma, bu konu hakkında da bilgi vermektedir.

2.3. Araştırmanın Kısıtları

Araştırmanın evreni, iki ülkeyi kapsamaktadır. Birinci ülke Türkiye'dir. Bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 8 banka bu araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu bankaların dahil edilme nedeni verilerine kolayca ulaşma ve bu bankaların diğerlerine göre daha büyük olmasıdır. Verilerin 11 yıl olmasının nedeni ise araştırmaya son yılların verileri dahil etmektir. Türkiye'de, bu bankalar Ziraat Bankası, Halk Bankası, Türkiye Vakıflar Bankası, Akbank, İş Bankası, Yapı Kredi Bankası, Finans Bank ve Garanti Bankası'dır. Adı geçen bankaların 11 yıllık verileri bu araştırmaya dâhil edilmiştir. İkinci ülke ise Irak'tır. Irak'ta, bankacılık sektöründe faaliyet gören 8 banka araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu bankalar Bağdat Bankası, Orta Doğu Bankası, Sümer Bankası, Alhalıc Bank, Aşur Bankası, Al Mansour Bank, Al-Ahli Bank ve Musul Bank'tır. Söz konusu bankaların da 11 yıllık verileri bu araştırma dâhilindedir.

2.4. Araştırmada Kullanılan Yöntemler

Araştırmada öncelikle iki ülkenin temel bilanço göstergeleri, parite analizi ve grafik gösterim yöntemi ile analiz edilerek yıllar içerisindeki araştırma serilerinin değişimi ve trendleri ortaya konulmuştur. Ardından verilerin istatistiksel dağılımları ve fark analizleri yapılmıştır. Fark analizlerinden önce verilerin dağılımlarının normallik testi için Kolmogorov Smirnov testi yapılmıştır. Verilerin standart normal dağılıma uymaması nedeniyle, fark analizlerinde iki ülke arasındaki farklar için Mann Whitney U testi yapılmıştır. İlişkisel tarama analizinde ise Spearman's rho korelasyon analizi kullanılmıştır.

Ekonometrik analizde, Stata MP14.0 for Windows programı uygulanmıştır. Regresyon modellerinde kullanılan seriler arasındaki hata bağımlılığı için Durbin-Watson testi yapılmıştır. Araştırma serileri arasındaki çoklu bağlanım testi için Varyans Arttırıcı Faktör (VIF) analizi uygulanarak değişkenler arasında multikolinerite analiz edilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişki için panel veri analizi kullanılmıştır. Panel veri analizinde Hausmann Testi yapılarak rassal ya da sabit etki modellerinden hangisinin seçileceğine karar verilmiştir. Sabit etki modelinde F testi yapılmış, rassal etki modelinde ise Wald Ki-kare testi yapılarak modelin uygunluğu analiz edilmiştir.

Kolmogorov Smirnov testi, bir ölçüm serisinin standart normal dağılıma uygunluğunu analiz eden test yöntemidir. Mann Whitney U testi ise standart normal dağılıma uymayan bir parametrenin iki grup arasındaki nonparametrik farkını analiz etmekte ve kullanılmaktadır. Spearman's rho korelasyonu, normal dağılım göstermeyen iki değişken arasındaki ilişkiyi gösteren analiz türüdür ve ilişkiyel bağlantı için uygulanır. Durbin-Watson, seriler arasındaki hata bağımlılığı için yapılan bir hata testidir. Hausmann testi, dağılımın regresyon kıyaslama testidir ve panel veri analizinde rastgele ile tesadüfi yöntemler arasındaki fark için kullanılmaktadır. Hausman testine göre rassal modeller için Wald Ki-kare testi kullanılarak bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisi analiz edilmektedir.

2.5. Araştırmada Kullanılan Veriler

Söz konusu çalışmada öncelikle araştırmaya dâhil edilen her iki ülkenin her biri için (Türkiye ve Irak) 8 adet bankanın 2011-2021 yılları arası bilanço, gelir tabloları ve kârlılık tabloları elde edilmiştir. Ticari bankaların gelir tabloları, bilanço ve kârlılık tabloları Türkiye Bankalar Birliğinden alınırken Irak bankalarının bilanço, gelir tabloları ve kârlılık tabloları, Irak Sermaye Piyasa Kurulu'nun internet sitesinden temin edilmiştir. Akabinde, analizde kullanılan oranlar için gerekli olan veriler bilanço, gelir tabloları ve kârlılık tablolarından tespit edilerek hesaplanmaktadır. Performansların değerlendirilmesinde bağımlı ve bağımsız değişkenlerin arasındaki ilişkiler ayrı ayrı analiz edilip hangi yılda hangi bankanın farklılık gösterdiği tespit edilmiş ve iki ülke bankaları arasındaki farklılıklar ortaya çıkarılmıştır.

2.6. Literatür Taraması

Irak ve Türkiye'yi kriz ya da bankacılık açısından kıyaslayan yeterli çalışmaya rastlanamamıştır; ancak bankalarla ilgili performansı araştıran çalışmalar mevcuttur. Konuyla ilgili olarak yapılan bu alışmalar Tablo 2.1'de verilmiştir.

Tablo 2.1. Konuyla İlgili Olarak Yapılan Çalışmalar

Yıl	Yazarı	Bulguları
2019	Aydın	Takipteki krediler, banka büyüklüğü, faaliyet giderleri, banka sermayesi, faiz dışı gelir ve ekonomik büyüme değişkenleri, aktif getirisini önemli ölçüde etkilemektedir.
2017	Belke ve Unal	Banka kârlılıkları üzerinde borsa işlem göstergelerinin istatistiksel olarak anlamlı etkisi vardır.
2017	Işık	Banka kârlılıkları anlamlı şekilde içsel değişkenler ve bankalara yönelik özkaynak oranlarına bağlıdır.
2011	Gülhan ve Uzunlar	Banka likidite durumları, faaliyet giderleri, sermaye yeterlilik oranları, banka büyüklük düzeyleri, menkul kıymet oranları ve takipte olan krediler, banka performanslarını etkilemektedir.
2009	Balaban ve Okutan	Türkiye’de 2000 ve 2001 krizlerinden sonra alınan önlemler etkili olmuş, bankalar krizi düzeltmede önemli rol oynamıştır. Aynı zamanda, bankaların kriz dönemlerinden ciddi şekilde etkilendiği anlaşılmaktadır.
2004	Altıntaş	Bankacılık krizleri ile ekonomik krizler birbiriyle anlamlı bir ilişki içerisinde olup finansal sistem bünyesinde bankalar, krizi önlemede ve yönetmede önemli rol üstlenmektedir.
2003	Ural	Bankalar ile finansal krizler arasında doğrudan ilişki olup bankalar krizi önlemede ya da krizi derinleştirmede anlamlı etkiye sahiptir.
2019	Awad	Irak bankalarının performans ölçümünde ve hesaplamasında uluslararası finansal raporlama sisteminin etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır.
2015	Shamsalden	Türkiye ile Irak arasında bankaların iş birliği ve güdümü genel olarak tüm yatırımları olumlu yönde etkilemektedir.
2018	Acar ve Saleem	Irak’ta, bankacılık sektöründe önemli dijital gelişmeler olup bu durum bankaların performanslarını da etkilemektedir.

2021	Al Khalaf	Türkiye bankalarına göre Irak bankaları daha değişken performans göstergelerine sahiptir.
2021	Al Doora	Irak bankalarında CAMELS yöntemine göre bankaların bir kısmı kötü bir performans göstermektedir.

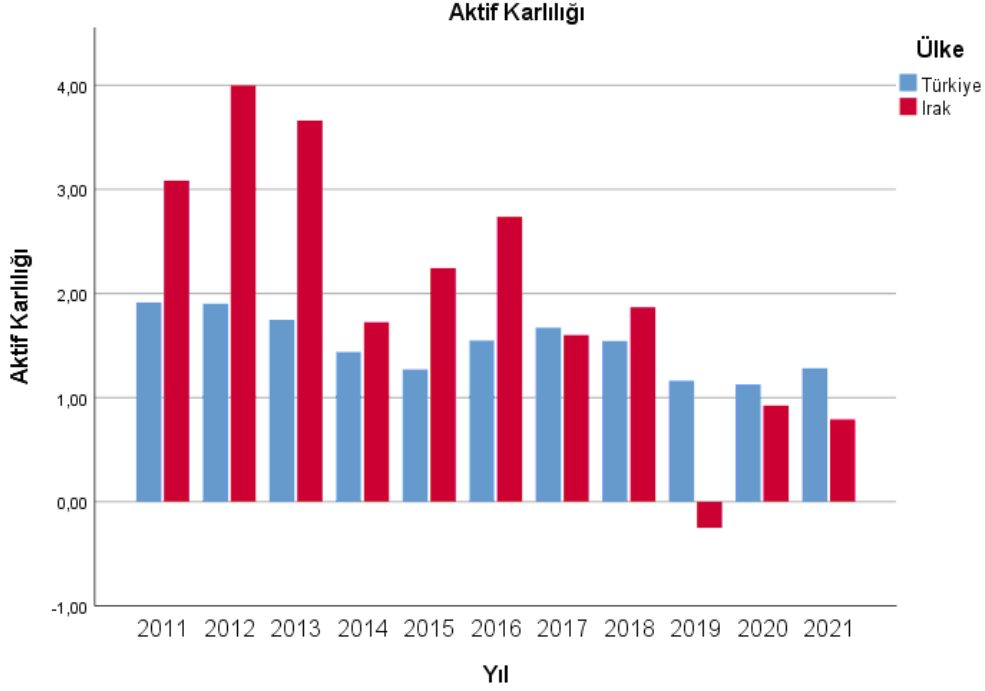
2.7. Bulgular ve Analiz

Irak ve Türkiye’de bankacılık sektöründen seçilen bankaların performanslarını ve kriz dönemindeki durumlarını incelemek için ilk olarak Irak ve Türkiye bankalarının temel bilanço göstergeleri verilmiş, ardından fark analizleri ve panel veri analizleri yapılmıştır.

2.7.1. Irak ve Türkiye Bankalarına Yönelik Temel Bilanço Göstergeleri

İlk olarak, aktif kârlılığı (ROA) değişkeninin yıllara ve ülkelere göre değişimi Şekil 2.1’de belirtilmiştir.

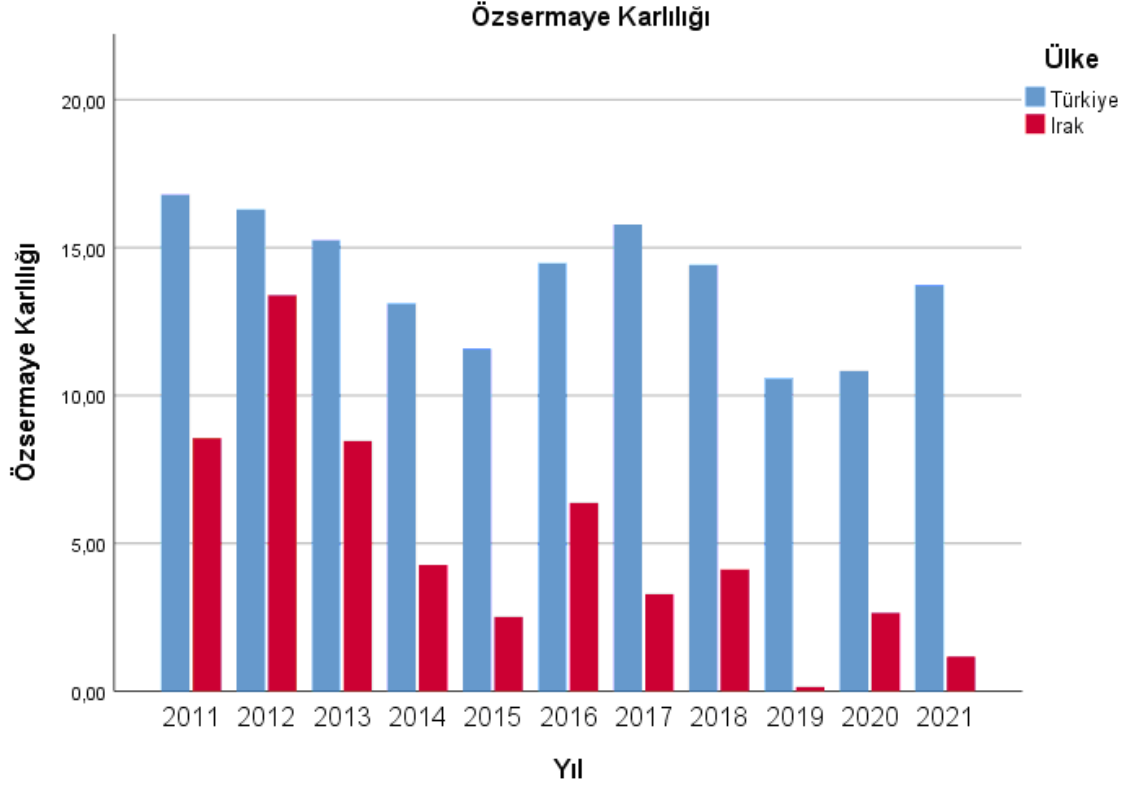
Şekil 2. 1. Aktif Kârlılığı (ROA) Değişkeninin Yıllara ve Ülkelere Göre Ortalamaları

2011 yılından 2021 yılına kadar geçen süre içerisinde, aktif kârlılık düzeyleri 2019, 2020 ve 2021 yılları dışında Irak bankaları için, Türkiye bankalarından daha yüksek olmuştur. 2019 yılında Irak bankalarında aktif kârlılık oranları eksi değerlere düşse de 2020 ve 2021 yıllarında yeniden artı değere geçmiştir. Irak bankalarının aktif kârlılık oranları zaman içerisinde Türkiye bankalarına göre daha dalgalı ve azalan bir seyir izlemiştir.

Özkaynak kârlılığı (ROE) değişkeninin yıllara ve ülkelere göre değişimi Şekil 2.2’de belirtilmiştir.

Şekil 2. 2. Özkaynak Kârlılığı (ROE) Değişkeninin Yıllara ve Ülkelere Göre Ortalamaları

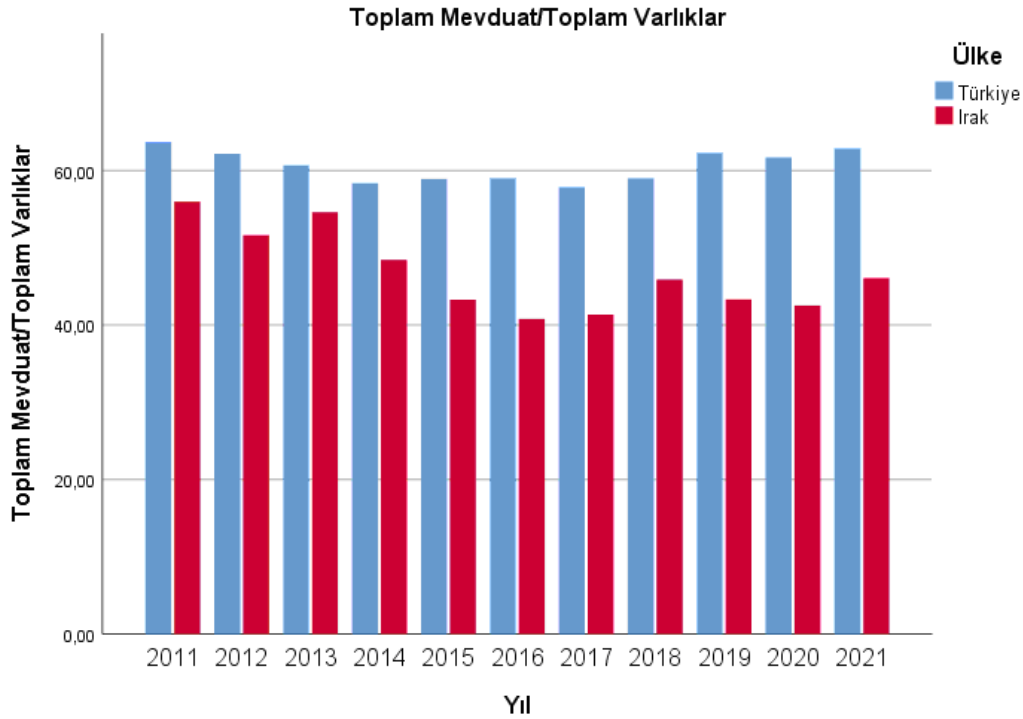

Özkaynak kârlılığının zaman içerisindeki değişimi Türkiye bankalarında, Irak bankalarına göre daha düzenli ve yüksek değerlerdedir. Irak bankalarında ise genel olarak dalgalı bir trend söz konusu olup son yıllarda giderek daha düşük değerler aldığı gözlemlenmektedir.

2011 yılı, Türkiye bankaları için incelenen zaman serisi içerisinde en yüksek değer olarak kaydedilmiştir. Irak bankalarında ise en yüksek değer 2012 yılına aittir. 2019 yılı, iki ülkenin de bankaları için zaman serisinin en düşük değerlerini göstermektedir.

Toplam Mevduat / Toplam Varlıklar (TMTV) değişkeninin yıllara ve ülkelere göre değişimi Şekil 2.3'te belirtilmiştir.

Şekil 2. 3. Toplam Mevduat / Toplam Varlıklar (TMTV) Değişkeninin Yıllara ve Ükelere Göre Ortalamaları

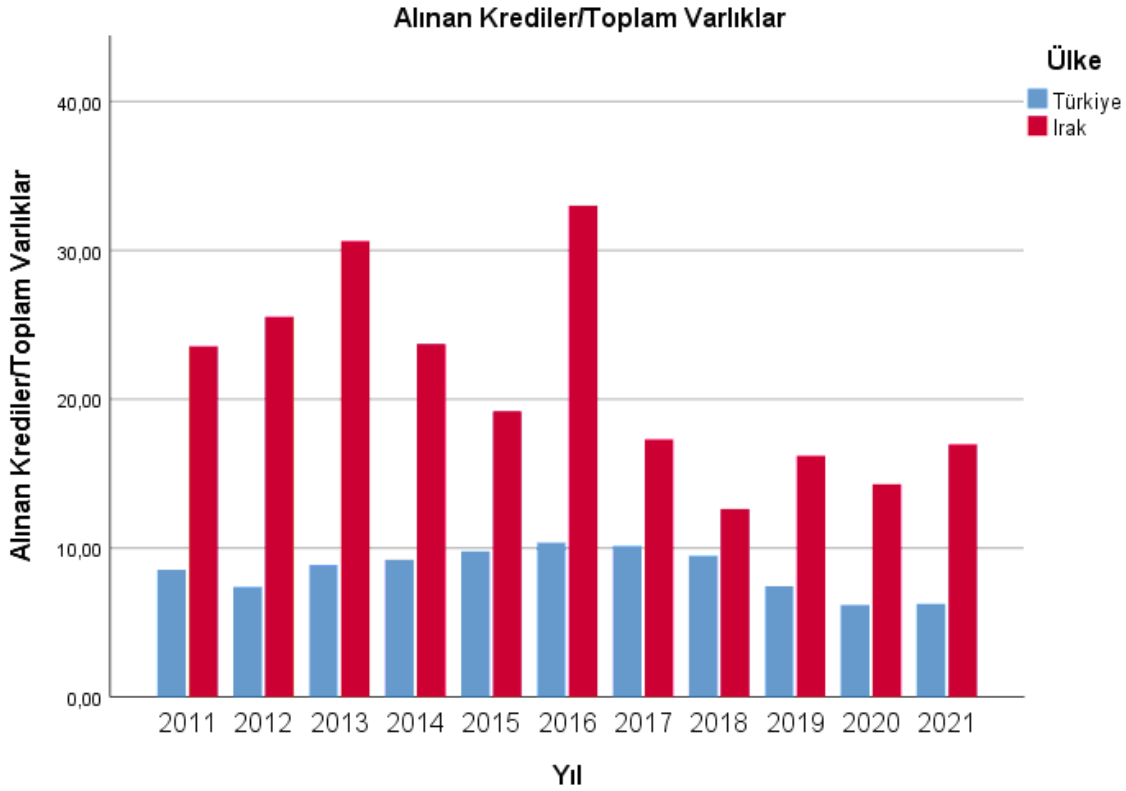

Toplam mevduatın toplam varlıklara oranı her iki ülke grubu için de ROA ve ROE değişkenlerine göre daha tutarlı bir trende sahip olup genel olarak tüm zaman serisi içerisinde Irak için kaydedilen değerler, Türkiye için elde edilen değerlerden daha düşüktür.

İncelenen zaman serisi içerisinde 2017 yılı iki ülke için de minimum değerlerin elde edildiği yıl olurken 2011 yılı ise hem Türkiye hem de Irak bankaları için en yüksek oran değerine sahip yıl olarak kaydedilmiştir.

Alınan Krediler / Toplam Varlıklar (AKTV) değişkeninin yıllara ve ülkelere göre değişimi Şekil 2.4'te belirtilmiştir.

Şekil 2. 1. Alınan Krediler / Toplam Varlıklar (AKTV) Değişkeninin Yıllara ve Ükelere Göre Ortalamaları

Alınan kredilerin toplam varlıklara oranı, incelenen tüm zaman serisi içerisinde Irak bankalarında Türkiye bankalarının ortalama değerinden daha yüksek çıkmıştır. Bu durum, Irak bankalarının daha fazla kredi üzerinden işlem yaptığını ve krediye olan bağımlılığın daha yüksek olduğunu göstermektedir.

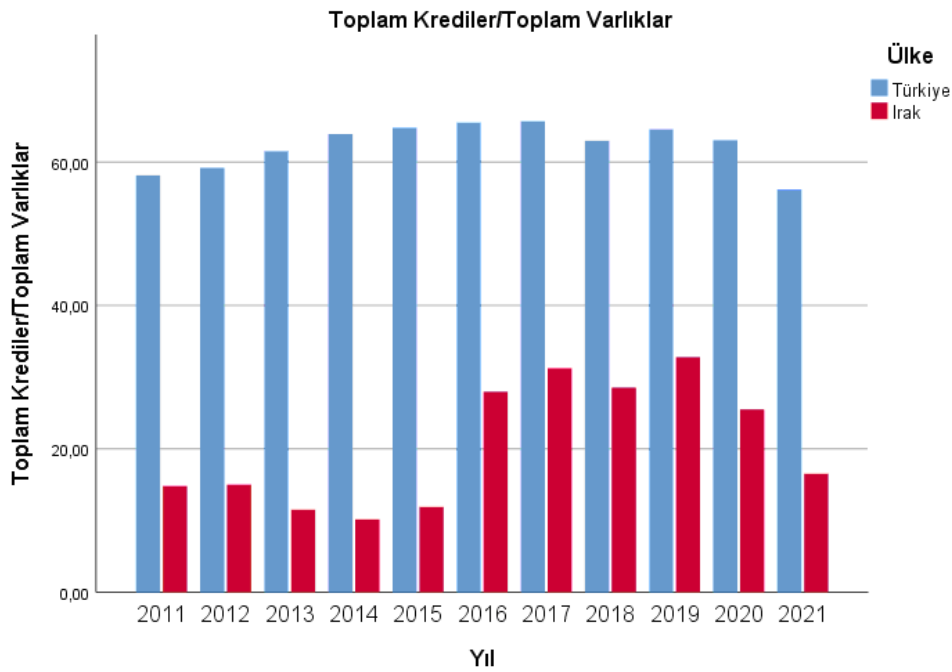
Zaman serisi içerisindeki değişim incelendiğinde ise Irak bankalarında Türkiye bankalarına göre daha fazla dalgalı bir yapı söz konusu olup seri içerisinde belli bir azalma

ya da artış trendinden bahsetmek güçtür. Türkiye bankalarında ise durum nispeten daha stabil olup durağan bir trendin mevcudiyeti ifade edilebilir.

Toplam Krediler / Toplam Varlıklar (TKTV) değişkeninin yıllara ve ülkelere göre değişimi Şekil 2.5'te belirtilmiştir.

Şekil 2. 2. Toplam Krediler / Toplam Varlıklar (TKTV) Değişkeninin Yıllara ve

Ülkelere Göre Ortalamaları

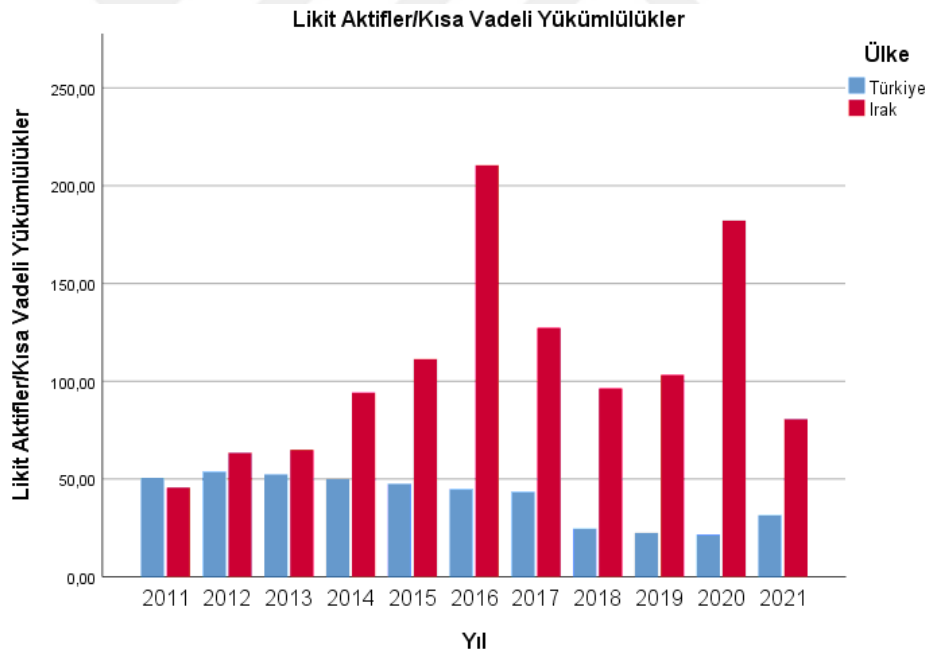

Toplam kredilerin toplam varlıklara oranı incelendiğinde Türkiye bankalarının Irak bankalarına göre daha fazla ortalama değere sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, Türkiye bankalarında toplam varlıklara oranla kredilerin kullanımının Irak bankalarından daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Trend analizi sonuçlarına göre Türkiye bankaları daha çok durağan bir trende sahipken Irak bankaları 2011-2015 yıllarında durağan ve düşük eşikli bir trend izlemiştir. Ancak genel olarak incelenen zaman serisi içerisinde Irak bankaları, Türkiye bankalarına göre daha dalgalı bir değişime sahiptir.

Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler (LAKVY) değişkeninin yıllara ve ülkelere göre değişimi Şekil 2.6'da belirtilmiştir.

Şekil 2. 3. Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler (LAKVY) Değişkeninin Yıllara ve Ünelere Göre Ortalamaları

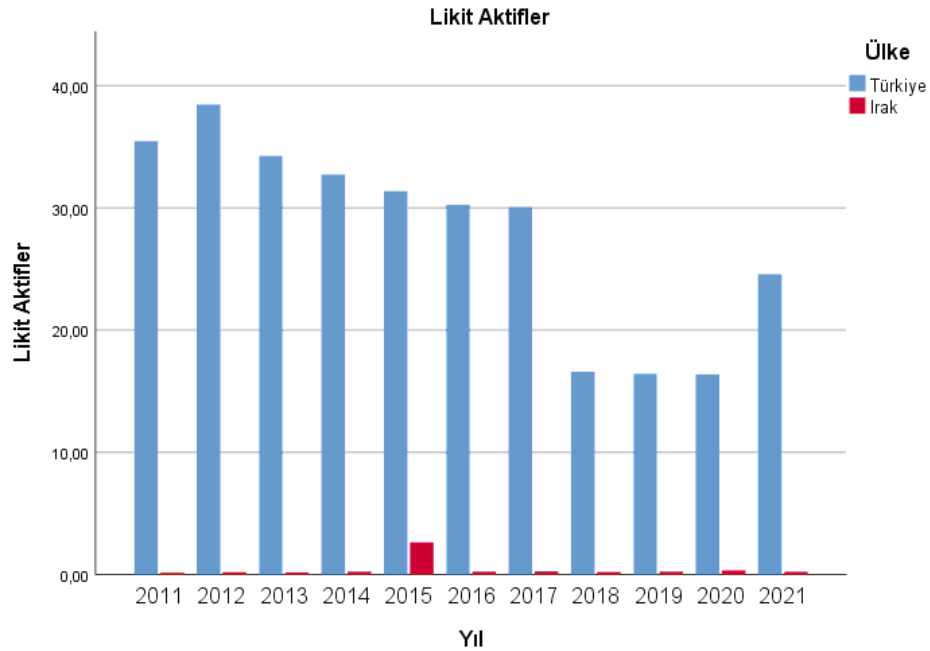
Likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülüklerle olan oranı incelendiğinde diğer bilanço serilerinde olduğu gibi Irak bankalarında, Türk bankalarına göre daha dalgalı bir dağılım olduğu görülmektedir. Türkiye ile kıyaslandığında oran sadece 2011 yılında Türkiye'de

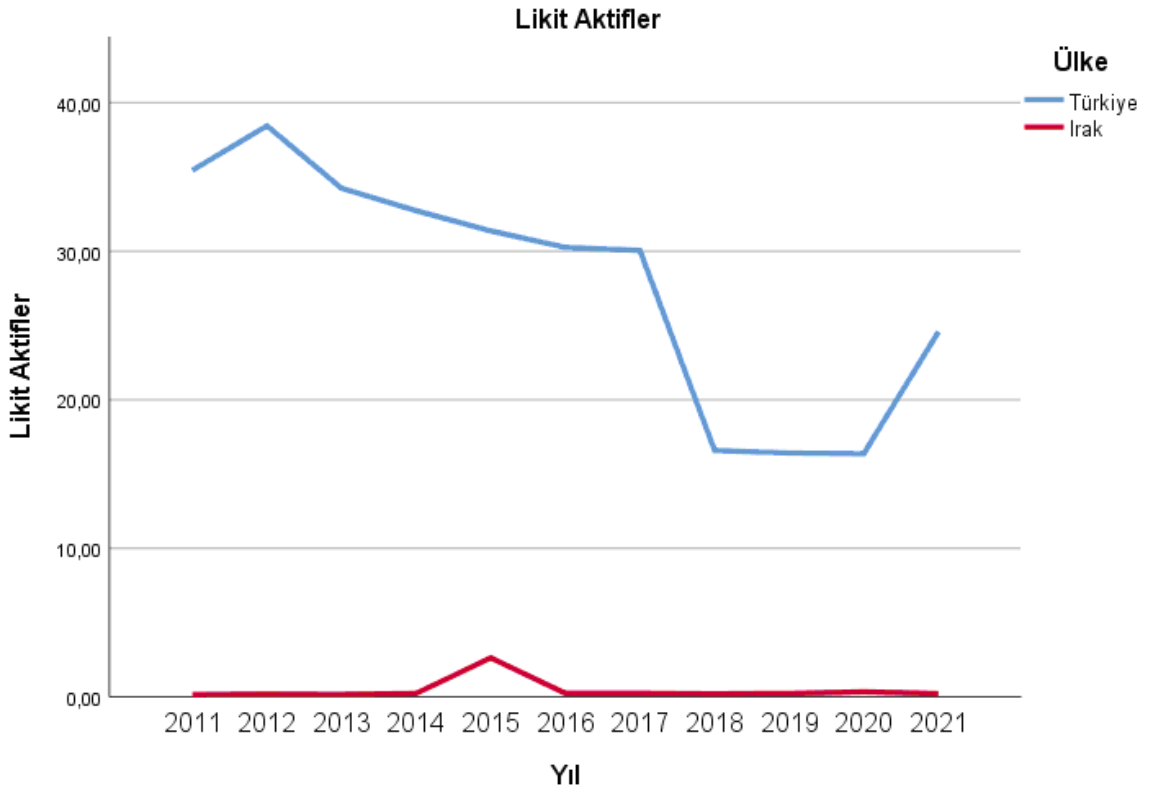
Irak bankalarına göre daha yüksek olsa da devam eden yıllarda Irak bankalarının ortalamaları, Türkiye bankalarına göre çok daha yüksek değerlerde gerçekleşmiştir.

Irak bankalarında 2016 ve 2020 yılları sırasıyla en fazla likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülüklerle oranının gerçekleştiği yıllar olmuştur. Türkiye bankaları için ise 2012 ve 2013 yıllarında oran en yüksek değerini almıştır.

Likit Aktifler (LA) değişkeninin yıllara ve ülkelere göre değişimi Şekil 2.7'de belirtilmiştir.

Şekil 2. 4. Likit Aktifler (LA) Değişkeninin Yıllara ve Ükelere Göre Ortalamaları

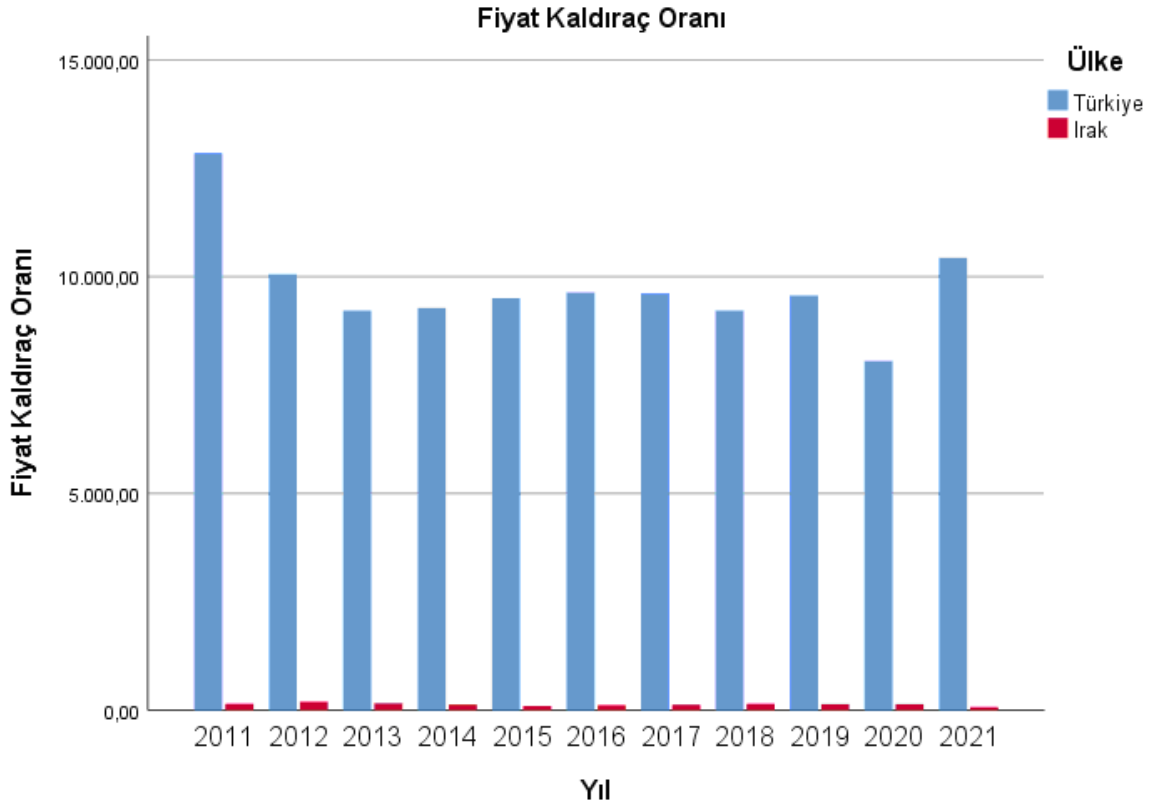

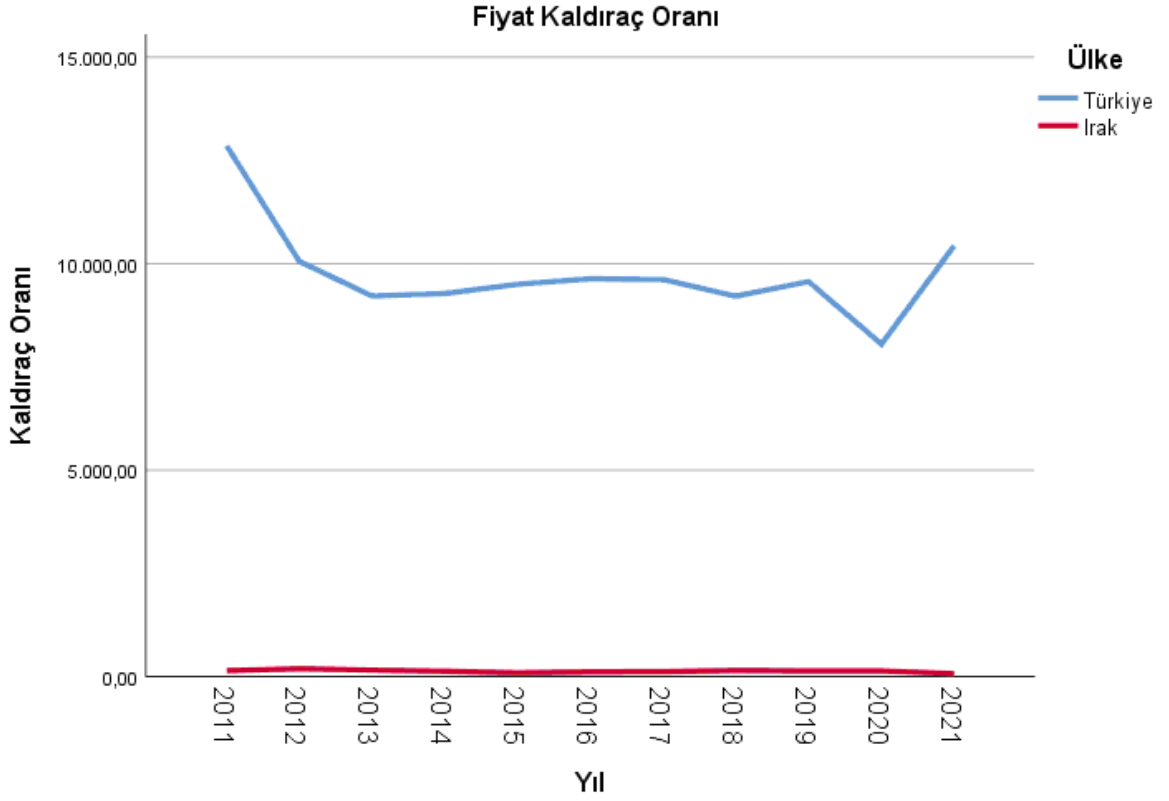

Likit aktif değişkeninin hem bar grafiğine hem de çizgi grafiğine bakıldığında Türkiye bankalarının likit aktif değerlerinin, Irak bankalarına göre oldukça yüksek bir ortalama değere sahip olduğunu söylemek mümkündür. Irak bankalarında, 2015 yılında ortalama değer sert bir yükseliş gösterse de ilerleyen zaman dilimi içerisinde yine düşük ve stabil değerine dönüş yapmıştır.

Finansal Kaldıraç Oranı (FK) değişkeninin yıllara ve ülkelere göre değişimi Şekil 2.8’de belirtilmiştir.

Şekil 2. 5. Finansal Kaldıraç Oranı (FK) Değişkeninin Yıllara ve Ükelere Göre Ortalamaları

Finansal kaldıraç oranında da Türkiye bankaları çok yüksek ortalama değerlere sahiptir. Ancak tüm zaman serisine bakıldığında hem Türkiye hem de Irak için durağana yakın bir trendin söz konusu olduğunu ifade etmek mümkündür.

2.7.2. Irak ve Türk Bankaları ile İlgili Temel İstatistikî Veriler

Araştırmada incelenen Irak ve Türkiye bankalarının 2011-2021 yıllarındaki temel bilanço değişkenleri ve fark analizinin sonuçları Tablo 2.2’de belirtilmiştir.

Tablo 2. 2. Araştırmada İncelenen Irak ve Türkiye Bankalarının 2011-2021 Yılları Arasındaki Temel Bilanço Değişkenleri ve Fark Analizi Sonuçları

Ülke	Türkiye					Irak					P değeri ^a
	N	Ortalama	Std. Sapma	Min.	Maks.	N	Ortalama	Std. Sapma	Min.	Maks.	
TMTV	88	60,60	5,00	53,14	73,86	88	46,72	19,50	12,93	81,62	0.000
AKTV	88	8,52	3,18	0,34	14,97	88	21,18	22,12	0,01	142,68	0.000
TKTV	88	62,32	5,11	43,86	69,64	88	20,55	21,82	0,01	88,31	0.000
LAKVY	88	40,26	14,47	13,54	73,33	88	107,27	169,39	0,01	1076,94	0.386
LA	88	27,86	9,48	9,99	50,08	88	0,44	2,03	0,00	19,23	0.000
ROA	88	1,51	0,47	0,19	2,60	88	2,03	2,46	-7,16	10,23	0.600
ROE	88	13,90	3,80	3,49	25,43	88	4,99	6,55	-12,82	30,69	0.000
FK	88	9764,64	2578,01	6629,05	20717,63	88	134,36	132,05	1,02	510,09	0.000
GSYİHO	88	5645,54	3480,48	0,90	11200,00	88	2,39	0,34	1,95	2,80	0.000

a.Mann Whitney U Testi (a nerde)N: Gözlem sayısı

Likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülüklerle oranı ile özkaynak kârlılığının hem Irak bankaları hem de Türkiye bankaları için değerleri birbirine yakın olup gruplar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0.05$). Alınan kredilerin toplam varlıklara oranı serisinin ortalama değeri, Irak bankalarında Türk bankalara göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksektir ($p<0.05$). Diğer tüm araştırma serilerinin incelenen zaman dilimi içerisinde sekiz banka için değerlerinin ortalaması Türk bankalarında, Irak bankalarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksektir ($p<0.05$).

Türkiye için bağımlı değişkenler olan ROA ve ROE ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik Spearman's rho korelasyon analizi sonuçları Tablo 2.4'te belirtilmiştir.

Tablo 2.3. Türkiye İçin Bağımlı Değişkenler Olan ROA ve ROE ile Bağımsız Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik Spearman's Rho Korelasyon Analizi Sonuçları

	ROA		ROE	
	r	p	r	p
TMTV	-0,042	0,701	0,031	0,777
AKTV	0,174	0,106	0,090	0,405
TKTV	-0,416**	0,000	-0,304**	0,004
LAKVY	0,419**	0,000	0,296**	0,005
LA	0,448**	0,000	0,345**	0,001
FK	-0,028	0,797	0,132	0,219
GSYİHO	-0,129	0,230	-0,064	0,556

**p<0.01

Türkiye bankaları için hem ROA ile TKTV ($r=-0,416$; $p<0.01$), LAKVY ($r=0,419$; $p<0.01$) ve LA ($r=0,448$; $p<0.01$) arasında hem de ROE ile TKTV ($r=-0,304$; $p<0.01$), LAKVY ($r=0,296$; $p<0.01$) ve LA ($r=0,345$; $p<0.01$) arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır. Yukarıdaki tabloda korelasyon katsayısı için sadece bağımsız değişkenler için tablodaki değerler konulmuştur.

Irak için bağımlı değişkenler olan ROA ve ROE ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik Spearman's rho korelasyon analizi sonuçları Tablo 2.5'te belirtilmiştir.

Tablo 2. 4. Irak İçin Bağımlı Değişkenler Olan ROA ve ROE ile Bağımsız Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik Spearman's Rho Korelasyon Analizi Sonuçları

	ROA		ROE	
	r	p	r	p
TMTV	0,264*	0,013	0,446**	0,446**
AKTV	-0,062	0,563	-0,045	-0,045
TKTV	-0,253*	0,018	-0,009	-0,009
LAKVY	0,171	0,112	0,088	0,088
LA	-0,190	0,076	-0,423**	-0,423**
FK	0,093	0,387	0,499**	0,499**
GSYİHO	0,021	0,847	0,050	0,050

*p<0.05, **p<0.01

Irak bankaları için hem ROA ile TMTV (r=0,264; p<0.05) ve TKTV (r=-0,253; p<0.05) arasında hem de ROE ile TMTV (r=0,446; p<0.01), LA (r=-0,423; p<0.01) ve FK (r=0,499; p<0.01) arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Değişkenler için korelasyon tablosundaki değerler sadece araştırmadaki değişkenler için ele alınmıştır.

Araştırma serilerinin ilk olarak model açıklama gücüne ve Durbin-Watson testi ile otokorelasyonuna bakılmıştır. Bunun için araştırma modeli aşağıdaki gibi kurulmuştur:

$$ROA = B_0 + B_1 * TMTV + B_2 * AKTV + B_3 * TKTV + B_4 * LAKVY + B_5 * LA + B_6 * FK + B_7 * GSYİHO$$

Tablo 2. 5. Modeller İçerisindeki Değişkenler Arasında Hataların Bağımsızlığı İçin Yapılan Durbin-Watson Test Sonucu

Model	Düzeltilmiş R ²	Durbin-Watson Testi
Türkiye		
ROA	0,374	1,100
ROE	0,303	1,284
Irak		
ROA	0,175	1,534
ROE	0,208	1,301

Regresyon modellerinde kullanılan seriler arasındaki hatalar bağımsız olmalı ve bunun için yapılan Durbin-Watson testi sonucu elde edilmiş olan değerler 1,0 ile 2,5 aralığında bulunmalıdır (Kır ve Talebi, 2013). Hem Irak hem de Türkiye için hata terimleri arasındaki otokorelasyonlar anlamlı olmayıp bunların bağımsız olduğu görülmektedir.

Araştırmadaki serilere varyans arttırıcı faktör (VIF) uygulanarak multikolinerite incelenmiştir.

Tablo 2. 6. Araştırmadaki Serilere Yönelik Varyans Arttırıcı Faktör (VIF) Analiz Sonuçları

	Türkiye	Irak
TMTV	0,2292	0,0004
AKTV	0,3245	0,5736
TKTV	0,6007	0,9273
LAKVY	0,0337	0,9564

LA	0,0345	0,5514
FK	0,4147	0,0004
GSYİHO	0,7328	0,9619

Hem Türkiye hem de Irak için VIF değer analiz sonuçlarında tüm değerler 10'un altında çıkmıştır. Bu nedenle, bu serilerin arasında herhangi çoklu bağlantı probleminin olmadığına karar verilmiştir (Büyükuysal ve Öz, 2016, s. 111). Dolayısıyla her ülke için her iki modelde de tüm araştırma bağımsız değişkenleri kullanılmıştır.

2.7.3. Panel Veri Analizi Sonuçları

2.7.3.1. Irak ve Türkiye değişkenleri için Birim Kök testi ADF

Tablo 2.7. Araştırma serileri birim kök için yapılan Augmented Dickey Fuller testi

	Irak		Türkiye	
	Sabit	Sabit & trend	Sabit	Sabit & trend
<i>Irak</i>				
TMTV	-9.324795	-9.290629	-3.498473	-4.159070
AKTV	-9.571936	-9.544198	-2.751658	-3.287069
TKTV	-3.726032	-3.694273	-4.237512	-4.188698
LAKVY	-1.796774	-6.763616	-4.921737	-5.045387
LA	-9.274976	-9.470805	-4.910439	-5.036558

ROA	-6.402251	-7.290976	-4.914223	-5.012261
ROE	-5.966071	-6.147643	-5.936198	-5.901168
FK	-9.324885	-9.290387	-5.524831	-5.886150

Tablodaki değerlerden de görüleceği gibi, araştırma serileri birim kök içermemektedir ($p < 0.05$). Serilerin oran olmasından ötürü, birim kök olmaması beklenen durumdur.

2.7.3.2. Türkiye için Panel Veri Analizi Sonuçları

Türkiye bankalarının aktif kârlılığı (ROA) için Hausmann testi sonuçları Tablo 2.8’de belirtilmiştir.

Tablo 2. 8. Türkiye Bankalarının Aktif Kârlılığı (ROA) İçin Hausmann Testi Sonuçları

	(b) Sabit	(B) Rassal	(b-B) Fark	S.H
TMTV	0.0097853	0.0237619	-0.0139766	0.0075051
AKTV	0.0718831	0.0770153	-0.0051322	0.0064078
TKTV	-0.0014665	-0.0161977	0.0147312	0.0033918
LAKVY	-0.0310123	-0.0241383	-0.006874	0.0085654
LA	0.0576463	0.0526224	0.0050239	0.0129367
FK	0.0000877	0.0000236	0.0000641	9.32e-06
GSYİHO	-0.000036	-0.0000261	-9.81e-06	
Prob>Chi2=0.0001				

Hausmann testinden elde edilen sonuçlar, sabit etki modelinin geçerli olduğunu göstermiştir ($p < 0.05$). Bu nedenle, Türkiye bankalarının ROA kârlılığı için sabit etki modeli sonuçları kullanılmıştır.

Türkiye bankalarının ROA üzerinde araştırma değişkenlerinin etkisi için yapılan panel veri analizi sonuçları Tablo 2.9'da verilmiştir.

Tablo 2. 9. Türkiye Bankalarının ROA Üzerinde Araştırma Değişkenlerinin Etkisi İçin Yapılan Panel Veri Analizi Sonuçları

ROA	Katsayı	Std. Hata	t	P>t	95% Güven Aralığı	
TMTV	0.0097853	0.018156	0.54	0.592	-0.0263996	0.0459702
AKTV	0.0718831	0.0227451	3.16	0.002	0.0265522	0.117214
TKTV	-0.0014665	0.0105471	-0.14	0.890	-0.0224868	0.0195538
LAKVY	-0.0310123	0.0171785	-1.81	0.075	-0.0652491	0.0032244
LA	0.0576463	0.0259266	2.22	0.029	0.0059747	0.1093178
FK	0.0000877	0.0000256	3.43	0.001	0.0000367	0.0001387
GSYİHO	-0.000036	0.0000122	-2.94	0.004	-0.0000603	-0.0000116
Sabit	-0.6150986	1.457339	-0.42	0.674	-3.51957	2.289373
<p>Gözlem sayısı: 88 R^2: 0.3112 $F(7,73)=9.52$ $p=0.000$</p>						

Panel veri analizi sonuçlarına göre Türkiye bankalarının aktif kârlılığı (ROA) üzerinde AKTV (B: 0.07188; $p<0.01$), LA (B: 0.05765; $p<0.05$), FK (B: 0.0000877; $p<0.01$) ve GSYİHO (B: -0.000036; $p<0.01$) serilerinin etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır. Modelin açıklama gücü 0.3112 olup toplam varyansın %31,12'sini açıklamaktadır.

Türkiye bankalarının özkaynak kârlılığı (ROE) için Hausmann testi sonuçları Tablo 2.10'da belirtilmiştir.

Tablo 2. 10. Türkiye Bankalarının Özkaynak Kârlılığı (ROE) İçin Hausmann Testi Sonuçları

	(b) Sabit	(B) Rassal	(b-B) Fark	S.H
TMTV	-0.004627	0.1086964	-0.1133234	0.0902668
AKTV	0.6848012	0.4751438	0.2096574	0.0963821
TKTV	-0.1643884	-0.1560798	-0.0083086	0.0468408
LAKVY	-0.2970987	-0.2310974	-0.0660013	0.0948448
LA	0.5041457	0.4240027	0.080143	0.1432079
FK	0.0007264	0.0004896	0.0002368	0.0001197
GSYİHO	-0.0002553	-0.0002293	-0.000026	-0.0002354
Prob >Chi2=0.1105				

Hausmann testinden elde edilen sonuçlar rassal etki modelinin geçerli olduğunu göstermiştir ($p>0.05$). Bu nedenle, Türkiye bankalarının ROE kârlılığı için rassal etki modeli sonuçları kullanılmıştır.

Türkiye bankalarının ROE üzerinde araştırma değişkenlerinin etkisi için yapılan panel veri analizinin sonuçları Tablo 2.11’de belirtilmiştir.

Tablo 2. 11. Türkiye Bankalarının ROE Üzerinde Araştırma Değişkenlerinin Etkisi İçin Yapılan Panel Veri Analizi Sonuçları

ROE	Katsayı	Std. Hata	t	P>t	95% Güven Aralığı	
TMTV	0.1086964	0.1420252	0.77	0.444	-0.169668	0.3870608
AKTV	0.4751438	0.1874958	2.53	0.011	0.1076588	0.8426289
TKTV	-0.1560798	0.0858056	-1.82	0.069	-0.3242556	0.012096
LAKVY	-0.2310974	0.1278923	-1.81	0.071	-0.4817617	0.0195669
LA	0.4240027	0.192973	2.20	0.028	0.0457826	0.8022228
FK	0.0004896	0.0002047	2.39	0.017	0.0000884	0.0008909
GSYİHO	-0.0002293	0.0001141	-2.01	0.044	-0.0004529	-5.71e-06
Sabit	6.993234	1.196.384	0.58	0.559	-16.45546	30.44193
Gözlem sayısı: 88						
R ² : 0.3588						
Wald Chi2(7)= 44.78						
p=0.000						

Türkiye bankalarının ROE değerleri üzerinde AKTV (B: 0.4751438; p<0.05), LA (B: 0.4240027; p<0.05), FK (B: 0.0004896; p<0.05) ve GSYİHO (B:-0.0002293; p<0.05) serilerinin etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır. Modelin açıklama gücü 0.3588 olup toplam varyansın %35,88’ini açıklamaktadır.

2.7.3.2. Irak için Panel Veri Analizi Sonuçları

Irak bankalarının aktif kârlılığı (ROA) için Hausmann testi sonuçları Tablo 2.12’de belirtilmiştir.

Tablo 2. 12. Irak Bankalarının Aktif Kârlılığı (ROA) İçin Hausmann Testi Sonuçları

	(b) Sabit	(B) Rassal	(b-B) Fark	S.H
TMTV	-0.0002734	0.01003	-0.0103035	0.007024
AKTV	-0.0002057	-0.0003489	0.0001432	.
TKTV	-0.0265699	-0.0224934	-0.0040765	0.0112492
LAKVY	-0.0002509	0.0022668	-0.0025177	0.0013039
LA	0.3674129	0.3499939	0.017419	.
FK	0.0000621	-0.0020649	0.002127	0.0014488
GSYİHO	1.583337	1.679918	-0.0965803	
Prob >Chi2=0.6989				

Hausmann testinden elde edilen sonuçlar, rassal etki modelinin geçerli olduğunu göstermiştir ($p>0.05$). Bu nedenle, Irak bankalarının ROA’sı için rassal etki modeli sonuçları kullanılmıştır.

Irak bankalarının ROA üzerinde araştırma değişkenlerinin etkisi için yapılan panel veri analizinin sonuçları Tablo 2.13’te belirtilmiştir.

Tablo 2. 13. Irak Bankalarının ROA Üzerinde Araştırma Değişkenlerinin Etkisi İçin
Yapılan Panel Veri Analizi Sonuçları

ROA	Katsayı	Std. Hata	t	P>t	95% Güven Aralığı	
TMTV	0.01003	0.0154855	0.65	0.517	-0.0203211	0.0403811
AKTV	-0.0003489	0.0006451	-0.54	0.589	-0.0016133	0.0009154
TKTV	-0.0224934	0.0117339	-1.92	0.055	-0.0454915	0.0005047
LAKVY	0.0022668	0.0014883	1.52	0.128	-0.0006503	0.0051838
LA	0.3499939	0.1632856	2.14	0.032	0.0299601	0.6700278
FK	-0.0020649	0.0031961	-0.65	0.518	-0.0083292	0.0041993
GSYİHO	1.679918	0.7359025	2.28	0.022	0.2375751	312.226
Sabit	-2.085999	1.846.844	-1.13	0.259	-5.705746	1.533749
Gözlem sayısı: 88						
R ² : 0.1973						
Wald Chi2(7)=19.66						
p=0.0064						

Irak bankalarının ROA üzerinde araştırma değişkenlerinin etkisi için yapılan panel veri analizi sonuçlarına göre ROA üzerinde LA (B: 0.3499939; p<0.05) ve GSYİHO (B: 1.679918; p<0.05) serilerinin etkisi anlamlıdır. Modelin açıklama gücü 0.1973 olup toplam varyansın %19,73'ünü açıklamaktadır.

Irak bankalarının özkaynak kârlılığı (ROE) için Hausmann testi sonuçları Tablo 2.14'te belirtilmiştir.

Tablo 2. 14. Irak Bankalarının Özkaynak Kârlılığı (ROE) İçin Hausmann Testi Sonuçları

	(b) Sabit	(B) Rassal	(b-B) Fark	S.H
TMTV	-0.2013188	-0.1871698	-0.014149	0.0109677
AKTV	-0.0020518	-0.0020087	-0.0000431	.
TKTV	-0.0892672	-0.0695002	-0.019767	0.0190917
LAKVY	-0.0004038	0.0004776	-0.0008814	0.0021492
LA	0.42061	0.3853533	0.0352567	.
FK	0.0415789	0.0386603	0.0029186	0.0022622
GSYİHO	4.499398	4.501484	-0.0020857	
Prob >Chi2=0.9879				

Hausmann testinden elde edilen sonuçlar rassal etki modelinin geçerli olduğunu göstermiştir ($p>0.05$). Bu nedenle, Irak bankalarının ROE kârlılığı için rassal etki modeli sonuçları kullanılmıştır.

Irak bankalarının ROE üzerinde araştırma değişkenlerinin etkisi için yapılan panel veri analizinin sonuçları Tablo 2.15'te belirtilmiştir.

Tablo 2. 15. Irak Bankalarının ROE Üzerinde Araştırma Değişkenlerinin Etkisi İçin

Yapılan Panel Veri Analizi Sonuçları

ROE	Katsayı	Std. Hata	t	P>t	95% Güven Aralığı	
TMTV	-0.1871698	0.0391698	-4.78	0.000	-0.2639411	-0.1103985

AKTV	-0.0020087	0.0015042	-1.34	0.182	-0.0049569	0.0009396
TKTV	-0.0695002	0.0338752	-2.05	0.040	-0.1358944	-0.0031061
LAKVY	0.0004776	0.0042173	0.11	0.910	-0.007788	0.0087433
LA	0.3853533	0.3826277	1.01	0.314	-0.3645831	113.529
FK	0.0386603	0.0080838	4.78	0.000	0.0228162	0.0545043
GSYİHO	4.501484	1.692.465	1.66	0.008	1.184.314	7.818654
Sabit	-1.025777	4.392391	-0.23	0.815	-9.634704	7.58315
Gözlem sayısı: 88 R ² : 0.2509 Wald Chi2(7)=35.83 p=0.0000						

Irak bankalarının ROE üzerinde araştırma değişkenlerinin etkisi için yapılan panel veri analizi sonuçlarına göre ROE üzerinde TMTV (B: -0.1871698; p<0.01), TKTV (B: -0.0695002; p<0.05), FK (B: 0.0386603; p<0.01) ve GSYİHO (B: 4.501484; p<0.01) serilerinin etkisi anlamlıdır. Modelin açıklama gücü 0.2509 olup toplam varyansın %25,09'unu açıklamaktadır.

2.7.4. Türkiye ve Irak Bankalarının Son Üç Yıllardaki Değerlerinin Kriz Bakımından Kıyaslanması

Türkiye bankalarının son üç yılındaki değerlerinin dağılımı Tablo 2.16'da belirtilmiştir.

Tablo 2. 16. Türkiye Bankalarının Son Üç Yılındaki Değerlerinin Dağılımı

Ülke	Türkiye	
	Ortalama	Std. Sapma
Aktif Kârlılığı	1,19	0,53
Özkaynak Kârlılığı	11,72	4,37
Toplam Mevduat/Toplam Varlıklar	62,31	4,49
Alınan Krediler/Toplam Varlıklar	6,62	2,48
Toplam Krediler/Toplam Varlıklar	61,25	5,01
Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler	25,20	7,53
Likit Aktifler	19,12	6,39
Finansal Kaldıraç Oranı	9349,95	2204,88
Gayrisafi Yurt İçi Hasıla Oranı	8166,67	2679,82

a. Mann Whitney U Testi

Irak bankalarının son üç yılındaki değerlerinin dağılımı Tablo 2.17’de belirtilmiştir.

Tablo 2. 17. Irak Bankalarının Son Üç Yılındaki Değerlerinin Dağılımı

Ülke	Irak	
	Ortalama	Std. Sapma
Aktif Kârlılığı	0,49	1,83
Özkaynak Kârlılığı	1,32	3,67
Toplam Mevduat/Toplam Varlıklar	43,98	20,57
Alınan Krediler/Toplam Varlıklar	15,82	12,18
Toplam Krediler/Toplam Varlıklar	24,94	25,51
Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler	122,03	208,51

Likit Aktifler	0,26	0,26
Finansal Kaldıraç Oranı	118,74	116,39
Gayrisafi Yurt İçi Hasıla Oranı	2,29	0,37

a. Mann Whitney U Testi

Türkiye ve Irak bankalarının son üç yılındaki değerlerinin kriz bakımından kıyaslanması için yapılan Mann Whitney U Testi sonuçları Tablo 2.18’de belirtilmiştir. Mann Whitney U testi, iki grup arasındaki nonparametrik farklar için kullanılmaktadır.

Tablo 2. 18. Türkiye ve Irak Bankalarının Son Üç Yılındaki Değerlerinin Kriz Bakımından Kıyaslanması İçin Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Ülke	Türkiye		Irak		P değeri ^a
	Ortalama	Std. Sapma	Ortalama	Std. Sapma	
Aktif Kârlılığı	1,19	0,53	0,49	1,83	0,023
Özkaynak Kârlılığı	11,72	4,37	1,32	3,67	0,000
Toplam Mevduat/Toplam Varlıklar	62,31	4,49	43,98	20,57	0,002
Alınan Krediler/Toplam Varlıklar	6,62	2,48	15,82	12,18	0,001
Toplam Krediler/Toplam Varlıklar	61,25	5,01	24,94	25,51	0,000
Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler	25,20	7,53	122,03	208,51	0,621
Likit Aktifler	19,12	6,39	0,26	0,26	0,000
Finansal Kaldıraç Oranı	9349,95	2204,88	118,74	116,39	0,000
Gayrisafi Yurt İçi Hasıla Oranı	8166,67	2679,82	2,29	0,37	0,000

a. Mann Whitney U Testi

Mann Whitney U testi sonuçlarına göre son üç yılda alınan kredilerin toplam varlıklara oranı ve likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülüklerle oranı Irak bankalarında, diğer tüm parametreler ise Türk bankalarında daha yüksektir. Fark analizi sonuçlarına göre likit

aktiflerin kısa vadeli yükümlülükler oranı dışındaki tüm parametrelerde iki ülke arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlılık sergilemektedir ($p < 0.05$).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN SONUCU VE ÖNERİSİ

3.1. ARAŞTIRMANIN SONUCU

Bu araştırma, 2011-2021 yıllarında Irak ve Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların finansal performansını etkilemiş olan faktörlerin tespitini amaçlamaktadır. Bu amaçla 8 Irak ve 8 Türkiye bankasına ait 11 senelik bir veri seti (dengeli) hazırlanmıştır. Bankaların finansal performansının ölçülmesi açısından bağımlı değişkenler olan aktif kârlılık oranı, özkaynak kârlılık oranı ve finansal kaldıraç oranıyla bankalara özgü (içsel) değişkenler ve gelişmişlik düzeyine ilişkin Alınan krediler/Toplam Varlıklar, Likit Aktifler, Faaliyet Kaldırıcı, Toplam krediler/Toplam varlıklar, Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler ve GSYİH’den oluşan 6 bağımsız değişken ile 6 model meydana getirilmiştir.

Araştırmanın genel sonuçlarına bakıldığında bağımlı ve bağımsız değişkenlerin birbirinden etkilendiği ve bu etkilenmenin bankalar arasında farklılık gösterdiği saptanmıştır. Türkiye bankalarının aktif kârlılığı (ROA) üzerinde AKTV, LA, FK ve GSYİHO serilerinin etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır. Türkiye bankalarının ROE değerleri üzerinde AKTV, LA, FK ve GSYİHO serilerinin etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır. Irak bankalarının ROA üzerinde araştırma değişkenlerinin etkisi için yapılan panel veri analizi sonuçlarına göre ROA üzerinde LA ve GSYİHO serilerinin etkisi anlamlıdır. Irak bankalarının ROE

üzerinde araştırma değişkenlerinin etkisi için yapılan panel veri analizi sonuçlarına göre ROE üzerinde TMTV, TKTV, FK ve GSYİHO serilerinin etkisi anlamlıdır. GSYİHO ve büyüme oranlarının bağımlı değişkenlerle olan ilişkilerinde bankacılık sektörünün aktif kârlılığını anlamlı olarak pozitif yönde etkilemekte olan Al-Ahli Bankası hariç, finansal performansa anlamlı bir şekilde etkisinin gözlemlendiği herhangi bir Irak bankası bulunmamaktadır. Araştırmanın analiz sonuçlarına bakıldığında Irak bankalarının bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkinin, Türkiye bankalarıyla karşılaştırıldığında daha fazla anlamlı bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır.

Diğer yandan, araştırmanın analizleri için veriler iki farklı şekilde değerlendirilmiştir. Öncelikle bankaların performansı için 2011-2018 yıllarının verileri bağımlı ve bağımsız değişkenlerin arasında analiz edilmiştir. Diğer yandan bankaların kriz dönemlerini değerlendirmek için toplanan verilerin son üç yılı belirlenip kriz dönemi bu şekilde analize dâhil edilmiştir. Kriz dönemi için 2019-2021 yıllarının verileri kullanılmıştır. Sonuç itibarıyla, bağımlı ve bağımsız değişkenlere ait birden fazla değişken arasında regresyon analizi yapılmış ve bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır.

Bankacılık sektörüne giriş kısıtları, pazarın dinamik yapısı, düzenleyici otorite, ayrı bir kanun ile düzenlenmiş faaliyet çerçevesi ve uluslararasılaşma gibi parametreler, yapılan araştırmanın değişkenlerini ve sonuçlarını pek çok yönden etkileyebilmektedir. Bu faktörlere ek olarak bankacılık sektöründe yaşanan ve yaşanmakta olan satın alımlar, birleşme, sektörde yeni faaliyet gösteren ve mevcut faaliyetini noktalayan bankaların bulunuyor olması da araştırmanın sonuçlarında rol oynayabilmektedir. Bu bakımdan,

birçok banka ve değişken bu araştırmaya dâhil edilememiştir. Dolayısıyla söz konusu bu eksiklikleri de kapsayacak yeni araştırmalara yer verilmesi finans literatürüne önemli bir katkı sunacaktır.

Araştırmanın sonucunda bankacılık sektörüyle ilgili çeşitli öneriler sunulmaktadır. Bankalar için yapılan gözetimlerin ve denetimlerin yeterli bir biçimde yapılabilmesi adına asgari yıllık performans analizlerinin uygulanmasıyla bankaların ileride karşılaşabilecekleri likidite sıkıntıları, iflaslar, krizler vb. engellerle karşılaşan bir bankanın neler yapabileceğinin formel (resmî) olarak belirlenmesi gerekmektedir. Irak bankacılık sektöründe karşılaşılan temel sorunlardan biri budur. Diğer bir sorun ise, bankacılık sektöründe kamu bankalarının fazla olması ve denetimlerin yetersiz kalmasıdır. Bu sorunların önüne geçilebilmesi amacıyla bankacılık alanında uzmanlaşan bankaların arasından BDDK gibi bir kurulun seçilmesi suretiyle *Bankacılık Komisyonu ve Bağımsız Ekonomi Denetçiliği* kurulmalıdır. Akabinde, bankalar için gerçekçi bir biçimde risk ölçümü yapabilen sistemler geliştirmeli ve yeni Irak Ticaret Kanunu'na uygun olarak hazırlanan bilanço ve gelir tabloları düzenlenmelidir. Ayrıca söz konusu bankaların mali yapıları yeniden kontrolden geçirilmelidir. Böylece bu bankaların ekonomik etkinliği ve güvenilirliği arttırılabilir.

Araştırmada sadece bankaların finansal verilerine yer verilmesine rağmen doğrudan yahut dolaylı bir şekilde başka bankalar ya da işletmelerle hali hazırda ortaklık kurmuş olan bankaların, bu ortaklıkları sonucu sağlamış oldukları kâr/zarar yahut diğer maddi kazanımlarının da bankaların faaliyet sonuçlarına yansıtılması ile bu araştırmaya ait sonuçların etkilendiği görülmektedir. Bu nedenle, araştırmanın amacı doğrultusunda sadece

İlgili bankaların kendi mali tablolarının incelenmesi bu araştırma dâhilindedir. Araştırmanın geliştirilebilmesi için ilgili bankaların konsolide mali sonuçlarını analiz edebilecek ve daha fazla bankayı kapsamı altına alan yeni araştırmaların yapılmasının gerekli olduğu sonucu da bu araştırmayla ortaya çıkmıştır. Ayrıca genel olarak performans ölçümüne ilişkin çalışmaya yeni verilerin eklenmesiyle daha farklı sonuçların da elde edilebileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda yapılacak olan araştırmaların diğer araştırmacılara, bankacılık sektöründeki çalışanlara ve konuya ilgi duyanlara yararlı olacağı kesindir.

3.3. ARAŞTIRMANIN ÖNERİLERİ

Yapılan araştırmanın sonucunda bankacılık sektörüne ait yapıcı ve faydalı önerilerde bulunulabilir. Irak bankacılık sektöründeki denetimin yeterli olmaması, kamu bankalarının Irak'ın bankacılık sektöründe kurdukları hâkimiyet ve bankacılık sektörü için ayrı ayrı olarak yapılan gözetimlerde etkinliğin sağlanamaması gibi temel sorunlar tespit edilmiştir. Bunu Türkiye bankacılık sektörü için de söylemek mümkündür; fakat Türkiye'nin Irak göre daha ileride olduğu kaçınılmaz bir gerçektir.

Bu sektörde, gözetimlerin ve denetimleri yeterli bir şekilde yapılabilmesi için asgari ölçüde yıllık performans analizlerinin yapılmasına imkân tanıyan ve böylece banların ilerleyen dönemlerde karşılaşılabilecekleri likidite sıkıntıları, iflaslar, krizler vb. engeller için neler yapabileceklerinin bankalar tarafından önceden belirlenmiş olması gerekmektedir. Bu alanda uzmanlaşan bankalardan oluşturulacak bir kurulun seçilmesi

suretiyle *Bankacılık Komisyonu* oluşturulmalı, yeni Irak ve Türkiye Ticaret Kanun'larına uygun olarak hazırlanan bilanço ve gelir tabloları düzenlenmeli, her iki ülke içinde mevcut sistemlerin daha gerçekçi risk ölçümü yapabilen sistemlerin geliştirilmesine imkan tanınmalı, kredi maliyetlerinin düşürülmesi, özelleştirilen bankaların mali yapılarının tekrar gözden geçirilmeli ve en önemlisi *Bağımsız Ekonomi Denetçiliği* kurulmalıdır. Her iki ülkede de faaliyet gösteren bankalar bu gibi önerileri dikkate almak suretiyle finansal durumlarını yeniden gözden geçirmeleri durumunda hem kendi ülkelerinin finansal piyasalarında hem de dünya bankacılık sektöründe etkinliklerini arttırarak dünya çapında adlarından söz ettirmeyi başarabilecekleri düşünülmektedir.

Bankaların finansal performanslarının ölçülmesinde karşılaşılan bir diğer problemse standardize edilebilen ve üzerlerinde uzun bir süre herhangi bir radikal değişim gerçekleştirilmemiş bir veri sistematığının bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Bu konuda literatürde oldukça fazla sayıda ve konuyu farklı bir bakış açısıyla ele alan pek çok çalışma da bulunmaktadır. Literatürde bu konuda yapılan çalışmalardan farklı olarak bu araştırmada yeni veri ortaya koyabilmek için iki farklı ülkenin son 11 yılını içeren bir veri seti oluşturulmuştur.

Irak bankacılık sektöründe karşılaşılan temel sorunlar: yetersiz denetim, bankacılık sektöründe kamu bankalarının hakim olması, ayrı ayrı yapılan banka gözetimlerinde etkinliğin olmaması gibi sorunlardır. Bunu Türkiye bankacılık sektörü için de söylemek mümkün fakat Türkiye ile Irak arasında bakıldığında Türkiyenin Irak göre daha ileride olduğu kaçınılmaz bir gerçektir.

Bu sorunları çözebilmek için bankacılık konusunda uzmanlaşmış bankalardan bir kurul seçilerek Bankacılık Komisyonu kurulmalı, yeni Irak veTürkiye Ticaret Kanunu'na göre banka bilanço ve gelir tabloları düzenlenmeli, gerçekçi risk ölçümü yapan sistemler geliştirmeli, kredi maliyetlerini azaltmalı, özelleşen bankaların mali yapıları yeniden kontrolden geçmeli ve en önemli olarak da Bağımsız Ekonomi Denetçiliği kurulmalıdır. Bu açıdan araştırmanın amacı doğrultusunda yalnızca bankaların mali tabloları incelenmiş olsa da bu bankaların konsolide finansal sonuçlarını da kapsayan ve daha çok bankayı içeren yeni araştırmaların yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu araştırma ile Irak ve Türk bankacılık sektörüne ve bu sektörde faaliyet gösteren piyasa aktörlerine birtakım öneriler sunulmuştur. Bu araştırmaya yeni verilerin eklenebilmesi durumunda daha farklı sonuçlar da elde edilebilecektir. Bu açıdan, yapılan araştırmanın gerek bankacılık sektöründeki çalışanlara gerek diğer araştırmacılara gerekse de bu konuya ilgi duyan kişilere yardımcı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Abdullrahman, F, (2020), The impact of changes in interest rates and foreign exchange on public debt in Egypt, The JEL classification system was developed for use in the Journal of Economic Literature (JEL), C, 11, S, 4.

Abdulsalam, M, (2021), Evaluating the performance of Islamic banks in the Kingdom of Saudi Arabia using indicators of financial analysis and profitability. Institute of Public Administration, s, 11 c, 43.

Addas, D. M. and Budakji, M. (2021), The Effect of Economic Value ADDED on the Evaluation of Financial Performance of Banks: An Empirical Study A Study on Islamic Banks Listed on the Damascus Stock Exchange, Tishreen University Journal of Research and Scientific Studies - Journal of Economic Sciences, Volume, 43- 3, P, 431- 451.

Akal, Z, (1992), İşletmelerde Performans Ölçüm ve Denetimi: Çok Yönlü Performans Göstergeleri, Milli Produktivite Merkezi, Ankara.

Akdoğan, N, T, N, (2007), Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, Gazi Kitabevi, Ankara.

Akgüç Ö, (1989), 100 Soruda Türkiye’de Bankacılık, İstanbul.

Albayrak, Y, E, H, E, (2010), "Banka Performans Değerlendirmede Analitik Hiyerarşi Süreç Yaklaşımı", İTÜ Dergisi, Cilt:4, Sayı:6.

ALdahabi, j, (2018), The impact of cash flows on the performance of banks, an applied study in a sample of banks listed in the Iraq Stock Exchange, Corresponding author: ALMuthanna University. All rights reserved. DOI:10.18081/MJAES/2018-8/73-87.

ALdahlakı, A, (2021), Factors Affecting the Companies Profitability An Applied Study on Public Insurance Companies in Iraq, Journal of Financial and Accounting Sciences- ISSN 2709-2852- Issue of the 2nd Conference on Reforming the Insurance Sector in Iraq.

Aldas, D, (2021), The impact of added economic value in evaluating the financial performance of banks An applied study on Islamic banks listed on the Damascus Stock Exchange, 021 (3) No) 43, Vol Series Sciences Legal and Economic- Studies Scientific and Research for Journal University.

Alnakıp, A, (2021), The Impact of Domestic Public Debt on High-Power Money in Egypt (1990-2019), Sadat Academy for Administrative Sciences, S, 4.

ALtayıp, H and A, F, (2021), Fluctuations in the exchange rate of the dinar and its impact on the financial performance of Algerian commercial banks, Journal of Financial, Accounting and Administrative Studies 2572-0147 ISSN-E / 2352-9962 ISSN.

Altınay, A. ve Bilgiç, S. (2015), Türk Bankacılık Sektöründe Kırılganlık, Finansal Krizlerin Kamu ve Özel Sermayeli Bankalara Etkisinin Sermaye Yeterliliği ve Aktif Kalitesi Rasyosu ile Tespiti ve Karşılaştırılması (1990-2015Dönemi), Yüksel Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimlere Fakültesi, İşletme Bölümü.

Babuşcu, Ş, (1997), Bankacılıkta Risk Derecelendirmesi ve Türk Bankacılık Sektörüne Uygulanması, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, No: 94, Ankara.

Bağci, H. (2013), Ticari Bankalar ile Katılım Bankalarının Kârlılık Performanslarının Topsis Yöntemi ile Karşılaştırılması, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Finansman Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Baude, J, (1972), Kontrol Tekniği ve Bankada Muhasebe Kontrolü, Çeviren Dr. Hakkı Gücük, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 48, Ankara.

BDDK, (2010), Sorularla Basel III, Ankara, Aralık.

Bekçioğlu, S, (1983), Menkul Kıymet Analizleri ve Türkiye'deki Uygulama, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Berk, N, (2005), Finansal Yönetim, İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Brealey, Richard A., Stewart C. Meyers, and Alan J. Marcus (2001), İşletme Finansının Temelleri, (Çev. Ünal Bozkurt, Türkan Arıkan, Hatice Doğukanlı). Literatür Yayıncılık, İstanbul.

Brigham, Eugene F., Joel F. (1998), Houston Fundamentals of Financial Management, USA: SouthWestern, 8. ed, 22-23.

Cahil, H. and Mehdi, R. (2021), Interest Rate Risk Management and Its Impact on Financial Performance: An Applied Study on a Sample of Iraqi Banks for the Period 2013-2014, International Journal of Educational Sciences, Humanities, Literature and Language Research, Volume, 2-4, pp, 471-492.

Chenini Hajer and Jarboui Anis, (2018) Analysis of the Impact of Governance on Bank Performance: Case of Commercial Tunisian Banks, J Knowl Econ 9:871–895 DOI 10.1007/s13132-016-0376-6.

Coşkun, A, (2006), "Bankaların Stratejik Performans Yönetiminde Performans Karnesi Kullanımı", Bankacılar Dergisi, sayı 56, Mart.

Çalış, N. ve Sakarya, Ş. (2020), Finansal Performans ve Hisse Senedi Getirisi İlişkisi: Bist Bankacılık Endeksi Üzerine Bir İnceleme, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9 Sayı:2.

Doğan, M. (2013), Katılım ve Geleneksel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması: Türkiye Örneği, Muhasebe ve Finansman Dergisi.

Dong, H ve Jyh-tay Su, (2010), The Relationship between Working Capital Management and Profitability: A Vietnam Case, International Research Journal of Finance and Economics ISSN 1450-2887 Issue 49,<http://www.eurojournals.com/finance.htm>.

Dovey, K. (2017), Küresel Finansal Krizin İslami Bankaların Performansına Etkisi, Ekonomik ve Finansal Araştırmalar Dergisi, Cilt, 4-2, S, 725-746.

Ergin, F, (2002), Kredi Sistemi, Filiz Yayınevi, İstanbul, 1982 Ergun, Ülkü "Yönetmel Performansın Geliştirilmesinde Yeni Yaklaşımlar: Mükemmellik Modeli ve Balanced Scorecard", Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, IV, 1, 113 Mart.

Ergun, Ü, (2002), "Yönetmel Performansın Geliştirilmesinde Yeni Yaklaşımlar: Mükemmellik Modeli ve Balanced Scorecard", Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, IV, 1, 113 Mart.

Erol, C, (1991), Nakit Akımı Yaklaşımı Yönetimiyle Kredi Değerlendirmesi Mali Tablolara Analizi, Türkiye Bankalar Birliği, Yayın 167, Ankara.

Garcia, Ferdinand L, (1979), How to Analyze A Bank Statement: A Detailed Guide To The Financial Statements Of Banks And Bank Holding Companies: Reporting Requirements, Forms And Content Of Statements, Techniques Of Analysis, (Çeviren: Dr. Yüksel. Koç), Bankers Publishing Company, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 30, Ankara.

Günay, F. Karadeniz, E. Dalak, S. (2018), Türkiye’de En Yüksek Net Satış Gelirine Sahip 20 Şirketin Finansal Performanslarının Gri İlişkisel Analiz Yöntemiyle İncelenmesi, Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt-Sayı: 11(2) S: 51-73 Issn: 2564-6931 Doi: 10.25287/Ohuiibf.356773 [Http://Dergipark.Gov.Tr/Ohuiibf/](http://Dergipark.Gov.Tr/Ohuiibf/).

Güngör, B. ve Dilmaç, M. (2020), Finansal Kriz Ortamlarında Sermaye Yapısının Bankaların Finansal Performanslarına Etkileri, Muhasebe ve Finansman Dergisi –S (85): s,153-172.

Gürbüz, A, O, Y, E, (2004), Şirket Değerlemesi: Klasik ve Modern Yaklaşımlar, Literatür Yayıncılık, İstanbul.

Hajer, Ch and Anis, J. (2018), Analysis of The Impact of Governance on Bank Performance: Case of Commercial Tunisian Banks, J Knowl Econ 9:871–895 Doi 10.1007/S13132-016-0376-6.

Harbiye, R. B. (2021), Banking Liquidity Assessment A Study for the Middle East Bank for the Period (2005-2019), AL-Mustansiriyah University Journal of Administrative Economic Sciences.

Hintçe Al Ali, M. Al Jabouri, H. Al-Atwi, M. Y. (2017), Finansal Durgunluk ve Finansal Performans Üzerindeki Etkisi: 2005-2015 Dönemi için Irak Özel Bankalarının Bir Örneğinin Analitik Çalışması, Al-Ghari İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt, 14- 2, S, 293-309.

Horngren, Charles T., George Foster, Srikant M. (2000), Datar Instructor's Manual: Cost Accounting: A Managerial Emphasis, Tenth Edition, Prentice – Hall International, New Jersey.

Hubbard, R. Glenn Money, (2007), The Financial System, And The Economy. Addison-Mesley Publishing, Sixth Edition.

Husain, Y. and Hasan, A. (2021), Effect of Liquidity Management on Banking Performance Applied Study of A Sample of Iraqi Private Banks For The Period From 2013 To 2017, Bağdad Üniversitesi İdarı ve İktisadi Bilimler Dergisi, Cilt, 63.

Jalila Idan Altın, J. I. and Hasan. M. (2018), The Effect of Cash Flows on the Performance of Banks: An Applied Study on the Sample of Banks Listed on the Iraq Stock Exchange, Al-Muthanna Journal of Administrative and Economic Sciences. Volume 8 (Issue (3) – (7158) 8-23.

Kaplan Robert S., David P. Norton, (1992), "The Balanced Scorecard- Measures That Drive Performance", Harvard Business Review, January February.

Karapınar, A, (2002), "İşletme Performansının Ölçülmesinde Katma Değer ve Bir Örnek Uygulama", Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, IV, 2, Haziran 2002, 60.

Kaval, H, (2000), Bankalarda Risk Yönetimi, Yaklaşım Yayınları, Ankara.

Kendirli, H. Ç. Kendirli, S. Aydın, Y. (2018), Küresel Kriz Çerçevesinde Katılım Bankalarının ve Ticari Bankaların Mali Performanslarının Topsis Yöntemiyle Analizi, İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 33 Sayı: 1.

Khalid, R, (2021), The impact of the sovereign debt crisis in developed countries on the exchange rates of the pivot currencies (case study: the euro and the dollar), Mohamed Kheidar Biskra University, Faculty of Economic, Commercial and Management Sciences, Department of Economic Sciences. A dissertation submitted for obtaining a doctorate degree in economic sciences.

Koch, Timothy W., S. (2014), Scott MacDonald Bank Management, Nelson Education.

Mabwe Kumbirai and Robert Webb, (2010) A financial Ratio Analysis of Commercial Bank Performance in South Africa, African Review of Economics and Finance, Vol. 2, No. 1, African Centre for Economics and Finance. Published by Print Services, Rhodes University, P.O. Box 94, Grahamstown, South Africa.

Madura, Jeff, (2014), Financial Markets and Institutions. Nelson Education.

Mohammed, A, (2020), The impact of intangible assets and financial leverage on the cash flows of companies listed on the Egyptian Stock Exchange: an empirical study.

Mushrif, H, (2016), The impact of inflation on the financial performance of Jordanian commercial banks 2004-2014, Journal of Graduate Studies Jordan 113481 0.

Mustafayeva, Z. (2020), Yatirim ve Kalkinma Bankalarinin Performans Analizi: 2013-2018 Dönemi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

Myers, Stewart Clay, Richard A. (2002), Brealey Principles of Corporate Finance, Sixth Edition, Irwin / Mc Graw-Hill, Boston.

Olson, J., Chockie, A. D., Geisendorfer, C. L., Vallario, R. W., & Mullen, M. F, (1988), Development of programmatic performance indicators, U.S. Nuclear Regulatory Commission, Office of Nuclear Regulatory Research. Division of Systems Research and Battelle Human Affairs Research Centers and Pacific Northwest Laboratory, Division of Systems Research, Office of Nuclear Regulatory Research, U.S. Nuclear Regulatory Commission Washington, DC.

Oyman, S, (2009), "Stratejik Yönetim Sürecinde Performans Ölçümü ve Dengeli Sonuç Kartı Uygulaması: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İçin Bir Değerlendirme", Uzmanlık Tezi, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Muhasebe Genel Müdürlüğü.

Savaşkan, O, (2005), "Halka Arz Fiyatının Belirlenmesinde Kullanılan Yöntemler, Halka Arz Sonrası Hisse Senedi Performansı", SPK Yeterlilik Etüdü, İstanbul.

Sevilengül, O, (2001), Banka Muhasebesi, Genişletilmiş 3. Baskı, Gazi Yayınevi, Ankara.

Shakhatra, M. and İbadet, İ. (2020), Evaluation of the Performance of Jordanian Islamic Banks, A Comparative Study Using Financial Ratios (2002- 2017), Journal of Islamic University Administration and Economics, Cilit, 28-3, No. 262-289.

Shubita, M and Alsawalhah, J, (2012), The Relationship between Capital Structure and Profitability, International Journal of Business and Social Science Vol. 3 No. 16 [Special Issue.

Smith, G, M, (1997), "Putting NFS to Work in a Balanced Scorecard Environment", Management Accounting: MCMA, Vol. 75, Issue 3, March 1997, 6.

Sucu, Ö. (2019), Katilim Bankalari ile Mevduat Bankalarinin Finansal Performansi Üzerinde Etkili Olan Faktörlerin Belirlenmesi: Türk Bankacilik Sektörü Üzerine Bir Araştırma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Para, Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Tevfik, A, T, T, G, (1997), Bankalarda Finansal Yönetime Giriş, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 203, İstanbul.

Thagunna, K and Poudel, Sh. (2013), Measuring Bank Performance of Nepali Banks: A Data Envelopment Analysis (Dea) Perspective, International Journal of Economics and Financial Issues Vol. 3, No. 1, Pp.54-65 Issn: 2146-4138, www.Econjournals.Com.

Toban, M. Abdullah, M. Belkacem, S. (2019), Finansal Kaldıracın Libya Ticari Bankalarının Performansı Üzerindeki Etkisi: Al Wahda Bank Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma, Afak Ekonomi Dergisi, MD, 1007275, 84-114.

Toramanoğlu, R. E. (2020), Finansal Performans Değerlendirme ve Hisse Senedi Getiri İlişkisi: Tereddütlü Bulanik Ahp Temelli Yaklaşım, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

Tunay, K. B, (2014), "Türkiye’de Banka Kârlılığının Belirleyicileri: Ölçek Büyüklükleri, Mülkiyet ve Finansal Krizler Temelinde Yeni Bir Analiz" Bankacılar Dergisi, Sayı 91, 3-36.

Tunçer, P, (2013), "Örgütlerde Performans Değerlendirme ve Motivasyon" Sayıştay Dergisi, 88.1, 87-108.

Uludağ, İ, A, E (2000), Finansal Hizmetler Ekonomisi, Beta Basım Yayım Dağıtım, 2. Baskı, İstanbul.

Uyemura Dennis G., (1996), Charles C. Kantor, Justin M. Pettit "EVA for Banks: Value Creation, Risk Management, and Profitability Measurement”, Journal of Applied Corporate Finance, 9, 94-113.

Yalkın, Y. K, (2010), Genel Muhasebe: İlkeler ve Uygulamalar, Nobel Yayınları, 17. Baskı, Ankara,

Yetim, A. (2020), Katılım Bankalarının Finansal Performanslarının Topsis Yöntemi ile Uluslararası Boyutta Değerlendirilmesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

Yurttadur, M. ve Demirbaş, H. (2017), Türkiye’de Bulunan Katılım Bankaları ve Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması, Özgün Araştırma Makalesi, Doi:<http://Dx.Doi.Org/10.17336/Igusbd.326621>.

Zerenler, M, (2005), "Performans Ölçüm Sistemleri Tasarımı ve Üretim Sistemlerinin Performansının Ölçümüne Yönelik Bir Araştırma" AİBÜ-İİBF Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi.

ÖZET

Bu araştırma, Irak ve Türkiye bankalarının finansal performans ve kriz dönemlerinin değerlendirilmesini ve etkisinin belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırmaya toplamda 16 banka dâhil edilmiştir. Irak'tan 8 ve Türkiye'den 8 bankanın dönem içinde yayımlanan finansal raporlarında yer alan 2011-2021 yıllarına ait veriler analiz edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre likit aktiflerin kısa vadeli yükümlülüklerle oranı ile özkaynak kârlılığın hem Irak hem de Türkiye bankaları için değerleri arasındaki farklar, istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0.05$). Alınan kredilerin toplam varlıklara oranı serisinin ortalama değeri Irak bankalarında, Türkiye bankalarına göre anlamlı şekilde daha yüksektir ($p<0.05$). Panel veri analizi sonuçlarına göre Türkiye'deki bankaların aktif kârlılığı (ROA) üzerinde AKTV (B: 0.07188; $p<0.01$), LA (B: 0.05765; $p<0.05$), FK (B: 0.0000877; $p<0.01$) ve GSYİHO (B: -0.000036; $p<0.01$) serilerinin etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır. Türkiye bankalarının ROE değerleri üzerinde AKTV (B: 0.4751438; $p<0.05$), LA (B: 0.4240027; $p<0.05$), FK (B: 0.0004896; $p<0.05$) ve GSYİHO (B: -0.0002293; $p<0.05$) serilerinin etkisi istatistiksel olarak anlamlıdır. Modelin açıklama gücü 0.3588 olup toplam varyansın %35,88'ini açıklamaktadır. Irak bankalarının ROA üzerinde araştırma değişkenlerinin etkisi için yapılan panel veri analizi sonuçlarına göre ROA üzerinde LA (B: 0.3499939; $p<0.05$) ve GSYİHO (B: 1.679918; $p<0.05$) serilerinin etkisi anlamlıdır. Modelin açıklama gücü 0.1973 olup toplam varyansın %19,73'ünü açıklamaktadır. Irak bankalarının ROE üzerinde araştırma değişkenlerinin etkisi için yapılan panel veri analizi sonuçlarına göre ROE üzerinde TMTV (B: -0.1871698; $p<0.01$), TKTV (B: -0.0695002; $p<0.05$), FK (B: 0.0386603; $p<0.01$) ve GSYİHO (B: 4.501484; $p<0.01$) serilerinin etkisi

anlamalıdır. Modelin açıklama gücü 0.2509 olup toplam varyansın %25,09'unu açıklamaktadır. Kriz dönemleri için Mann Whitney U testi sonuçlarına göre son üç yılda Türkiye bankaları Irak bankalarına göre kriz döneminde daha dayanıklıdır.

Anahtar Kelimeler: banka performansı, kriz dönemleri, bankacılık sektörü, finansal tablolar, Irak, Türkiye

ABSTRACT

This study aimed to evaluate the financial performance and crisis periods of Iraqi and Turkish banks and to determine their effects. A total of 16 banks were included in the research, 8 banks from each country, and the data included in the financial reports of the banks examined during the period (2011-2021) were analyzed. Appropriate statistical methods were used to measure the relationship between the three dependent variables and the six independent variables and to discuss and interpret the results. In the study, we see that the dependent and independent variables of the Iraqi banks for the banks of the two countries are affected by each other compared to the Turkish banks.

According to the research results, the differences between the ratio of liquid assets to short-term liabilities and the return on equity for both Iraqi banks and Turkish banks are not statistically significant ($p > 0.05$). The average value of the series of loans received to total assets ratio is statistically significantly higher in Iraqi banks than in Turkish banks ($p < 0.05$). According to the panel data analysis results, AKTV (B: 0.07188; $p < 0.01$), LA (B: 0.05765; $p < 0.05$), FK (B: 0.0000877; $p < 0.01$) and GDPO (B:) on the return on assets (ROA) of Turkish banks. -0.000036; $p < 0.01$) series is statistically significant. On the ROE values of Turkish banks, AKTV (B: 0.4751438; $p < 0.05$), LA (B: 0.4240027; $p < 0.05$), FK (B: 0.0004896; $p < 0.05$) and GDPO (B: -0.0002293; $p < 0.05$). The effect of the series is statistically significant. The explanatory power of the model is 0.3588 and explains 35.88% of the total variance. According to the results of the panel data analysis for the effect of research variables on the ROA of Iraqi banks, the effect of LA (B: 0.3499939; $p < 0.05$) and

GDPO (B: 1.679918; $p < 0.05$) series on ROA is significant. The explanatory power of the model is 0.1973 and explains 19.73% of the total variance. According to the results of panel data analysis for the effect of research variables on the ROE of Iraqi banks, TMTV (B: -0.1871698; $p < 0.01$), TKTV (B: -0.0695002; $p < 0.05$), FK (B: 0.0386603; $p < 0.01$) on ROE. and GDPO (B: 4.501484; $p < 0.01$) series are significant. The explanatory power of the model is 0.2509 and explains 25.09% of the total variance. According to the Mann Whitney U test results for crisis periods, Turkish banks are more resilient during the crisis period than Iraqi banks in the last three years.

Key Words: bank performance, crisis periods, banking sector, financial statements, Iraq, Turkey